

Ozvučena priča

Kutrevac, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:857411>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

MAJA KUTREVAC

OZVUČENA PRIČA
DIPLOMSKI RAD

Zagreb, rujan 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Maja Kutrevac

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Ozvučena priča

MENTOR: Josipa Kraljić, viši predavač

Zagreb, rujan 2021.

Sadržaj

Sažetak	
Summary	
1. Uvod	1
2. Glazba i stvaralaštvo djece predškolske dobi	2
2.1. Utjecaj okoline na razvoj glazbenih kompetencija djece	3
2.2. Prostorno-materijalni kontekst u svrhu poticanja glazbenih aktivnosti djece	4
2.2.1. Centar glazbeno-scenskih aktivnosti... ..	5
2.2.2. Glazbeno-stvaralačke aktivnosti u predškolskoj ustanovi.....	6
2.2.3. Slušanje glazbe	7
2.2.4. Pjevanje... ..	9
2.2.5. Brojalice	9
2.2.6. Glazbene igre.....	11
2.2.7. Sviranje.....	14
3. Važnost priča u ranome djetinjstvu	15
3.1. Kako odabrati priču... ..	15
3.2. Pripovijedanje i uloga pripovjedača	27
4. Stvaranje priča s djecom	29
4.1. Primjer iz prakse „Fotelja pričalica i zapetljana priča“	30
5. Kako ozvučiti priču	33
5.1. Tjeloglazba (Body percussion).....	35
6. Orffov instrumentarij	42

6.1. Vrste udaraljki i njihova primjena u radu s djecom...	42
6.2 Muzikoterapija ili terapija glazbom...	49
6.3. Ples pisanja.....	50
7. Zaključak	54
Literatura.....	55
Izjava o izvornosti diplomskog rada.....	59

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je „Ozvučena priča“. Pričati priče djeci znači suptilno im otvoriti vrata stvarnosti jer će prolazeći kroz njih djeca na zabavan i jedinstven način naučiti kako se nositi s mnogim nepredvidljivim situacijama, naučit će ovladavati vlastitim emocijama i razumijevati tuđe, spoznati vječiti jaz između dobra i zla što će im pomoći da izgrade humane vrijednosti. Ovu temu sam odabrala jer mi je jednom netko otvorio ta „čudesna vrata“, a danas ih ja otvaram djeci s jednakim žarom i uzbuđenjem. Djeca to osjećaju, a njihovi su odgovori upravo nezaboravni doživljaji izazvani neposrednim iskustvom kroz igru i zabavu. Ozvučena priča ima „nadnaravnu moć“ jer su u nju utkana dva snažna medija: glazba i priča. Glazba ukazuje na mnoge blagodati za dječji razvoj. Obogaćuje dječju maštu, govor, emocije, utječe na stvaralačke procese te se sve više koristi i u terapijske svrhe. Zajedničkim djelovanjem glazbe i priče djeca će u ugodnoj atmosferi i kroz aktivnosti koje djeluju opuštajuće na njihov duh i tijelo, ostvarivati više i na drugim područjima umjetnosti (likovnom, plesnom, dramsko-scenskom...) te će se u konačnici kao rezultat tog procesa osjećati sretno, zadovoljno i samopouzđano.

Ključne riječi: dijete, priča, ozvučena priča, glazba

SUMMARY

The theme of this thesis is “Sound story”. Telling stories to children means subtly opening the door to reality because by going through them children will learn in a fun and unique way how to deal with many unpredictable situations, learn to control their own emotions and understand others, the gap between good and evil that will help them build human values. I chose this topic because someone once opened that „wonderful door“ for me, and today I open it to children with equal zeal and excitement. Children feel it, and their answers are just unforgettable experiences caused by direct experience through play and fun. The sound story has „supernatural power“ because two powerful media are woven into it: music and story. Music points to many benefits for a child’s development. It enriches children's imagination, speech, emotions, influences creative processes and is increasingly used for therapeutic purposes. Through the joint action of music and story, children will achieve more in other fields of art (art, dance, drama and stage...). In a pleasant atmosphere and through activities that have a relaxing effect on their mind and body, and will ultimately feel happy as a result of this process, satisfied and confident.

Keywords: child, story, sound story, music

1. UVOD

Posebno mjesto u djetetovu razvoju zauzima priča. Pričom dijete bogati svoje spoznaje i iskustva, govor, maštu, pažnju, pamćenje te oblikuje mišljenje. Kvalitetno odabrana priča može u djetetu probuditi i produbiti emocije. Djeca će se kritički osvrnuti na nepravdu, zlo i nemar, a poistovjećivati se sa pozitivnim likovima koji će im predstavljati uzore. Dijete se uspješno može osloboditi straha kada spozna da i „slabiji“ mogu uspjeti zahvaljujući snazi svoga uma te da se umno promišljanje i djelovanje mogu usuglasiti. Zato je potrebna motivacija koju djeca nepresušno „crpe“ iz priča. Priče služe i kao terapijsko sredstvo koje pomaže djeci da se lakše suoče s različitim problemima (tjelesnim nedostacima, strahovima, gubitcima bliskih osoba, zdravstvenim problemima i sl.). U radu su prezentirane problemske priče nastale kao rezultat promišljanja u konkretnim životnim situacijama u radu s djecom predškolske dobi. Primjerice, „Priča o djevojčici Ivančici i baki Sunčici“ nastala je kada je jedno dijete u skupini iznenada izgubilo bliskog člana obitelji. Takva su iskustva vrlo bolna i nikako ih se ne smije zaobilaziti niti gurati „pod tepih“ kako ne bi ostavila negativne posljedice po psihičko i emocionalno zdravlje djeteta. „Priča o Dancu lancu i napuštenoj igrački“ govori o gluhoonijemom dječaku kojega djeca u skupini isprva nisu dobro prihvaćala. Priča je ostavila snažan utisak na djecu, postala su mnogo senzibilnija, razvila su empatiju i strateške vještine pomaganja. Priča „Čarolija iz Zvezdane prašine“ opisuje opsesivno-kompulzivni poremećaj djevojčice u skupini koju su iz istog razloga vršnjaci ignorirali. Dakle, priča ima veliku odgojnu ulogu i značajno utječe na percepciju djece te korigira njihovo ponašanje. Glazba dira ljudska srca i obogaćuje dušu, drugim riječima oplemenjuje naše živote. Uz glazbu je nekako sve lakše i uspješnije. Zato je nužno da ona bude prisutna u životima djece od najranije dobi. Uloga je odraslih da djetetu omoguće okruženje u kojemu će dijete „rasti“ zajedno s glazbom i unaprjeđivati svoje kompetencije (glazbene, stvaralačke, estetske, umjetničke) i ine druge. Ozvučena priča objedinjuje obje jednakovrijedne komponente, predstavlja sponu između različitih područja stvaralaštva i mogućnosti izražavanja kreativnog te primarno „putokaz“ prema cjelovitom razvoju djece. U radu su prezentirane četiri ozvučene priče: („Putovanje malog zvuka“, „Zavijajuća pjesma“ „Četiri godišnja doba“ i „Kuhar“). Priče su ozvučene različitim glazbenim elementima (gestama, pokretima, tjeloglazbom, pjevanjem, primjenom Orffovog instrumentarija te umjetnički vrijednom glazbom). Nadamo se da će ih u svome neposrednom radu koristiti i drugi odgojitelji.

2. GLAZBA I STVARALAŠTVO DJECE PREDŠKOLSKE DOBI

Pojam stvaralaštva proteže se kroz sva razdoblja duhovnog i materijalnog života čovjeka, a odlikuju ga neobičnost i osobitost koja se ostvaruje u različitim stvaralačkim uvjetima. Iako se u mnogim literaturama pojmovi stvaralaštvo i kreativnost uzimaju kao sinonimi, ipak ih možemo razlikovati jer stvaralaštvo podrazumijeva proces djelovanja pri stvaranju nečega što postaje novo uopće dok se kreativnost odnosi ponajprije na osobinu onoga koji otkriva nešto novo za sebe ali to „novo“ u svijetu već odavno postoji (Lučić, 2005). Kreativnost ima važnu ulogu u životu pojedinca, međutim ne može se shvatiti kao samostalna osobina jer je povezana s drugimjednako važnim osobinama koje treba prepoznati i otkriti i čijem se potpunom razvoju treba posvetiti s jednakom pažnjom. Posjedovati visoke sposobnosti često nije dovoljno bez razvijene motivacije za perzistentnim učenjem, traganjem za odgovorima, kao i elastičnim, slobodnim i maštovitim načinima primjene stečenog znanja na svojstven i jedinstven način (Lučić prema Čudina - Obradović, 1990, str.13). Možemo reći da skup svih tih jednakovrijednih osobina omogućuju pojedincu stvaralačku produktivnost odnosno izazivaju stvaralaštvo. Glazbeno stvaralaštvo djece možemo definirati kao aktivan oblik učenja te učinkovit način usvajanja glazbene umjetnosti, a odnosi se a stvaranje pojedinca s namjerom da se stvori određeno glazbeno djelo koje predstavlja zatvorenu cjelinu sa svojim početkom, sredinom i krajem (Svalina, 2010). Glazba je prisutna kod svih ljudi bez obzira na dob, spol, rasu, vjeru, a njen značaj i važan utjecaj javlja se i prije djetetova rođenja. Djetetov glazbeno stvaralački proces započinje još u fazi intrauterinog razvoja djece kada se javlja prvi osjećaj za ritam i zvuk. Dijete osluškuje otkucaje majčinog srca čija ga ritmičnost i ujednačenost umiruje. Tek rođena djeca mogu raspoznati majčin glas, razlikovati različite ritmove uspavanki ili pjesama vedrijeg karaktera te u skladu s ritmom reagirati spontanim pokretanjem tijela (lupkanjem, pljeskanjem, mahanjem ručicama i nožicama) što ukazuje na činjenicu da se ritam može osjetiti i putem drugih osjetila te da su osjetila međusobno povezana. Glazba utječe na sva razvojna područja djeteta te mu pomaže da razvije intelektualne, društvene, komunikacijske i motoričke sposobnosti. Zbog toga je važno da dijete od najranije dobi bude izloženo glazbi i glazbenim sadržajima kako u obiteljskom okruženju tako i odgojno-obrazovnim ustanovama.

„Glazba je sveprisutna u životima djece te predstavlja značajnu sastavnicu djetetova cjelovitoga razvoja.“ (Bačlija Sušić, 2018, str. 64) Bavljenje glazbom u najranijoj dobi ima povoljan utjecaj na sve aspekte djetetova razvoja, jača kognitivne sposobnosti, razvija socijalne i emocionalne

potencijale, jača djetetovu kreativnost, razvija stvaralačku maštu, jača komunikacijske sposobnosti djece te potiče osjećaj pripadnosti skupini.

„Uz glazbu i različite glazbene aktivnosti dijete se otvara prema drugim umjetnostima- prema književnosti, plesu, likovnoj, dramskoj i filmskoj umjetnosti, a svijet doživljava cjelovito.“ (Horvat-Vukelja i Heisinger, 2020, str. 9).

S obzirom na činjenicu da je kreativnost kao osobina u suvremenom društvu stavljena u drugi plan dok se naglasak stavlja na preciznost interpretacije i tehničkog izvođenja, upravo ju je važno prepoznati i poticati od djetetove najranije dobi.

2.1. Utjecaj okoline na razvoj glazbenih kompetencija djece

Od davnina je poznat utjecaj glazbe na brojne aspekte čovjekova života. Još od srednjeg vijeka mnogi učenjaci ističu glazbu kao važan čimbenik koji potpomaže cjelokupni prosperitet čovječanstva ali i individualni rast i razvoj pojedinca (Manasteriotti, 1980). Okolina koja podupire i utječe na razvijanje ljubavi i estetskog odnosa prema umjetnosti poticajno će djelovati na dijete za razliku od djece koja nisu takvim poticajima izložena. Istraživanje koje je provedeno 1969. godine na pet parova jednojajčanih blizanaca koji su rasli odvojeno (Shuter) pokazalo je da glazbena nadarenost može biti naslijeđena osobina ali i da postoje razlike koje su moguće rezultat poticajne ili ometajuće okoline te da se osjećaj za glazbu tijekom života može razviti i modificirati ukoliko se pojedincu ne uskraćuje prilika za učenje svega onoga što se može naučiti (de la Motte-Haber str.102-103). Prema autorici Manasteriotti sva su djeca sposobna za glazbene aktivnosti, a u kojoj mjeri će ista ostvariti svoje pune potencijale ovisi o urođenim dispozicijama, o stupnju razvijenosti tih dispozicija te pedagoškom djelovanju na dijete. „Ako dijete živi u sredini lišenoj bilo kakva oblika umjetnosti, ono će se sporije razvijati nego dijete kod kojeg sredina utječe na stvaranje estetskog odnosa prema umjetnosti.“ (Manasteriotti, 1980, str.19) Izloženost glazbi i glazbenim aktivnostima od najranijeg djetinjstva potpomaže razvoju mozga, razumijevanju govora i bogaćenju rječnika, predčitalačkih i čitalačkih vještina te usvajanju materinjeg jezika. Također, primijećen je napredak na području tjelesnog i psihomotornog razvoja (djeca imaju bolju koordinaciju pokreta, koriste više pomagala i sredstava u igrama, slobodnije se izražavaju te samostalno vode ili organiziraju aktivnosti). Na području socio-emocionalnog razvoja mnogo su znatizeljniji, emotivniji, samopouzdaniji te imaju bolje suradničke sposobnosti. Na području

govora i komunikacije primijećen je aktivniji govor, široka upotreba riječi u rečenicama, snalažljivost i povećana kreativnost u dramskim igrama. Na području spoznajnog razvoja djeca pokazuju veću ustrajnost i dosljednost u aktivnostima, vole organiziranost i red, imaju pregršt novih pitanja i ideja te traže složenije zadatke (Đurđević, 2002). Iz svega navedenoga možemo zaključiti kako je djetetova okolina jedan od najvažnijih čimbenika u ranom bavljenju glazbom i razvoju glazbenih kompetencija, a kvalitetno osmišljen prostorno-materijalni kontekst, stručne kompetencije odgojitelja i pomno osmišljene i odabrane aktivnosti uvelike će doprinijeti razvoju glazbenih kompetencija djece te njegovanju osjećaja za lijepo i umjetničko u glazbi.

2.2. Prostorno-materijalni kontekst u svrhu poticanja glazbenih aktivnosti djece

Mnogi autori ističu važnost prostorno-materijalnog konteksta kao ključne komponente dječjega razvoja i odrastanja. Djeca uče čineći i istražujući te surađujući s drugom djecom i odraslima. Loris Malaguzzi, predstavnik Reggio pedagogije kaže da prostor odgaja dijete („treći odgojitelj“) te se u njemu odgojno-obrazovni proces odvija kao živi organizam koji se razvija, raste i mijenja zajedno sa svim sudionicima koji su u njega uključeni. Zato prostor u kojemu veći dio dana borave djeca treba biti kvalitetno osmišljen i organiziran po mjeri djeteta, pravilno strukturiran te pedagoški i estetski osmišljen. Materijali i sredstva moraju biti takvi da se djeca njima mogu samostalno koristiti, biti svrsishodni, edukativno i razvojno primjereni te pozivati djecu na igru i istraživanje. Kvalitetno osmišljeno okruženje omogućuje djetetu da samostalno inicira aktivnosti te da se u njoj zadrži duže vrijeme bez intervencije odrasle osobe. Autorica Bačlija-Sušić (2018) ističe okruženje kao najznačajniji čimbenik u razvoju djetetova stvaralačkog potencijala. Okruženje treba biti multisenzorično tj. poticati djecu na istraživanje putem različitih osjetilnih sustava (tekstura, zvukova, mirisa, tonova, melodija, pokreta i sl.).

2.2.1. Centar glazbeno-scenskih aktivnosti

Glazbeno-stvaralačke aktivnosti mogu potaknuti dijete na istraživanje vlastitih emocija, osloboditi ga unutarnjeg nemira te mu pomoći da se opusti i lakše upusti u kontakt s drugom djecom i odraslima. Tijek samih aktivnosti u poticajnom okruženju nije moguće unaprijed planirati jer ovisi o dječjim sklonostima i interesima ali kvalitetno osmišljen prostor može uvelike potaknuti dječju radoznalost te probuditi želju za istraživanjem i otkrivanjem. Osim što povoljno utječe na psihološki razvoj djece, glazba jača govorne i komunikacijske sposobnosti, razvija sluh, pomaže u savladavanju logičko-matematičkih procesa te doprinosi boljem akademskom uspjehu. S obzirom na već ranije spomenute benefite po dječji razvoj koje donosi rana izloženost glazbi i glazbenim sadržajima, smatram da bi u prostoru sobe dnevnog boravka trebao biti kvalitetno osmišljen centar glazbeno-scenskih aktivnosti u kojem bi djeca tijekom cijele godine mogla istraživati, upoznavati različita glazbala, isprobavati ih, uspoređivati njihove zvukove, boju i visinu tonova te skladati vlastite melodije. Zidove centra trebale bi krasiti izvorne fotografije raznovrsnih instrumenata kako bi ih djeca mogla sve upoznati, samostalno imenovati te uspoređivati što kasnije može poslužiti kao dobar temelj za razvoj i tijek likovnih aktivnosti. Bilo bi korisno kada bi u centru djeci bilo dostupno jedno staro neuporabljivo glazbalo koje bi bilo moguće rastavljati pa opet sastavljati kako bi se pobliže upoznali sa svim njegovim dijelovima i materijalom izrade. Djeca također od starih dijelova različitih glazbala mogu improvizirati i stvoriti vlastiti instrument kojim bi se kasnije mogla ponositi. U glazbenom centru također bi se trebao nalaziti jedan *cd player* kako bi djeca mogla slušati primjerenu i umjetnički vrijednu glazbu ali i samostalno inicirati pjevačke ili plesne aktivnosti. Jednakovrijedno bilo bi osmisliti aktivnosti za usvajanje notnog pisma poput primjerice velikog crtovlja na podu ili zidu na koje bi djeca mogla samostalno pridruživati note s obzirom na njihovu duljinu trajanja ili visinu te ih naučiti imenovati solmizacijom i abecedom. Kasnije na istom crtovlju mogu samostalno složiti neku već poznatu melodiju ili ritamski primjer. Isto se može učiniti i pomoću aplikacija za djecu mlađeg uzrasta npr. umjesto nota možemo koristiti aplikacije voća („Medo bere jagode“). U centru bi trebalo osigurati djeci paravan ili osmisliti prikladno mjesto za izvođenje glazbeno-scenskih improvizacija. Prilikom organizacije prostora vrlo je važno voditi računa o tome da prostor bude dovoljno velik kako ne bi sputavao prirodnu potrebu za kretanjem ali i da istovremeno omogućuje grupiranje djece u manje skupine što omogućuje kvalitetniju interakciju i komunikaciju djece.

Slika 1., 2.,3.,4. i 5.Foto dokumentacija poticajnog glazbenog okruženja. Izvor: DV Trnsko, privatna arhiva

2.2.2. Glazbeno-stvaralačke aktivnosti u predškolskoj ustanovi

Glazbeni odgoj djece je sastavni dio odgojno-obrazovnog procesa u predškolskim ustanovama i trebao bi se odvijati kontinuirano, a uvjeti za njegovo provođenje osmišljeni tako da poštuju načela primjerenosti, dosljednosti, zornosti, demonstracije i individualnosti te da uvažavaju prirodne zakonitosti dječjega razvoja. Autorica Manasteriotti (1980) kaže kako glazbeni odgoj zapravo znači odgajati glazbom, a ne podučavati je, a njegov se sadržaj odnosi na aktivnosti slušanja glazbe, razvijanja osjećaja za ritam i kreativnosti djece te potpomaže izvršavanju zadataka cjelokupnog odgojno-obrazovnog procesa. Rano bavljenje glazbom ima povoljan utjecaj na djetetov socijalni razvoj. Grupno muziciranje razvija komunikacijske vještine kod djece te im

pomaže da se lakše uklope u skupinu. „Dijete postupno stječe nesvjesnu naviku emocionalnog rasterećenja i opuštanja uz slušanje glazbe i muziciranje. I, konačno, polako počne oblikovati vlastito mišljenje i graditi vlastite estetske i moralne kriterije, stječući tako od najranijedobi interes za promišljanje sadržaja koji mu se nude.“ (Horvat-Vukelja; Heisinger, str. 9) Glazbene aktivnosti bi se u dječjim vrtićima trebale provoditi pravovremeno i sustavno između ostalog i zbog otkrivanja glazbeno nadarene djece jer su djeca koja su konstantno izložena glazbenim sadržajima spremnija i fleksibilnija za daljnji glazbeni razvoj. Pri odabiru glazbenih sadržaja koji će se provoditi s djecom bitno je voditi računa o tome da oni budu primjereni dobi djece, raznoliki, estetski vrijedni i zanimljivi. Estetska komponenta podrazumijeva estetsko odgajanje tj. uvođenje djece u svijet umjetničkog i tradicijskog te razvoj glazbenih sposobnosti. Nasuprot tome psihološki se utjecaji ogledaju u zadovoljstvu koje djeca osjećaju u bavljenju glazbom te njenim blagotvornim učincima na sve aspekte dječjega razvoja (intelektualni, emocionalni, socijalni i tjelesni). Glazbene aktivnosti djece rane i predškolske dobi odvijaju se izvođenjem brojalica, slušanjem glazbe, glazbenim igrama, pjevanjem i sviranjem.

2.2.3. Slušanje glazbe

Slušanje glazbe je neizostavna aktivnost djece rane i predškolske dobi. Pri odabiru skladbi koje će se puštati djeci, treba voditi računa da ona bude primjerena djeci, umjetnički vrijedna te da svojim zvukovima doprinosi građenju ugodnog i veselog raspoloženja. Slušanje vokalne i instrumentalne glazbe budi kod djece estetske osjećaje, zanimanje za glazbu te želju za aktivnim sudjelovanjem u glazbenim aktivnostima. Svoj doživljaj glazbe djeca najčešće izražavaju pokretom ili likovnim izrazom. Slušanjem glazbe u predškolskoj dobi ostvaruju se sljedeći ciljevi i zadatci:

- razvijanje interesa za glazbu i sposobnosti njezinog pažljivog slušanja i emotivnog doživljavanja
- elementarno prepoznavanje glazbenih oblika i žanrova
- usvajanje dinamike i tempa glazbe (glasno-glasnije, tiho-tiše, brzo-lagano, umjereno, ubrzavajuće, usporavajuće)
- razvoj sposobnosti povezivanja tonova s prostornim odnosima (visoko-duboko, dugo-

kratko)

- usvajanje ritma (dugo, kratko, polovina, četvrtina, osmina uz sposobnost izvođenja tihtrajanja riječima, pokretima ili na udaraljka)
- usvajanje pojma zorno pjevanje te sastava zbora (muški, ženski, mješoviti, dječji)
- upoznavanje orkestra (što sve čini orkestar, pojedinačni instrumenti i glasovi)
- upoznavanje karaktera glazbe (vesela, tužna, svečana, nježna, živahna itd.)
- razvijanje sposobnosti za pravilno izvođenje melodije (odsvirane ili otpjevane)
- razvijanje sposobnosti za prepoznavanje naziva pjesama (odsviranih ili otpjevanih) samona temelju melodije
- upoznavanje djece sa zanimljivim pojedinostima iz života i stvaranja pojedinih skladatelja koji su ostavili dubok trag u glazbenoj umjetnosti (npr. „Putovanja mladog Bacha“).

Aktivnost slušanja glazbe zanimljivija je djeci ukoliko se provodi kroz raznovrsne igre osluškivanja, otkrivanja različitih zvukova i stvaranjem novih, scenskim igrama i lutkama, pokretom ili plesom te likovnim izrazom. „Pobuđeni interes može motivirati dijete na slušanje glazbe i na sudjelovanje u glazbenim aktivnostima. Ako dijete pokaže uspjeh u tim aktivnostima, njegov interes za glazbu se povećava, naprotiv, ako osjeti da nema uspjeha, njegov će se interes smanjiti.“ (Manasteriotti, 1980, str. 21)

2.2.4. Pjevanje

Pjevanje je aktivnost koja uvijek izaziva radost i zadovoljstvo te stvara ugodniju atmosferu ne samo kod djece nego i kod odraslih. Pjevanjem djeca razvijaju svoje glazbene sposobnosti ali i stvaralačke jer u zajedničkim igrama djeca često uobičajenu komunikaciju zamjenjuju pjevanjem ili na poznatu melodiju neke pjesme spontano izmišljaju svoj tekst. Pri odabiru pjesme koju ćemo pjevati s djecom treba voditi računa o tome da tekst bude estetski vrijedan i djetetu razumljiv te da ne bude predug. Opseg pjesme treba biti prilagođen opsegu dječjega glasa, a melodija satkana od jednostavnih melodijskih linija, jednostavnog metra i ritma te pristupačnog glazbenog oblika. Igre uz pjesmu koje omogućuju povezivanje pjevanja s govorom, scenskim i likovnim izrazom, plesom i sviranjem instrumenata od posebnog su značaja i interesa za dijete. Autorica Volgar (1989) pjevanje je podijelila na dvije metode (1. metodu stvaralačkog pjevanja i 2. metodu reproduktivnog pjevanja). Stvaralačko pjevanje podrazumijeva izmišljanje melodije i teksta, izmišljanje melodije na zadani tekst i izmišljanje teksta na zadanu melodiju. Program stvaralačkog pjevanja obuhvaća tri stupnja. U prvom se stupnju utvrđuje koliko djece u pojedinoj skupini spontano stvara pjevanjem dok je zadaća odgojitelja da to prepozna i podupire. U drugom stupnju djeca uče vrednovati i prepoznavati ono kreativno u stvaralaštvu što im kasnije omogućuje da vrednuju kreativna glazbena djela. Vrhunac uspješnosti u drugom stupnju ogleda se u sposobnosti djece da samostalno izmišljaju vlastite pjesmice te u tome spoznaju zanimljivu i truda vrijednu aktivnost. U trećem je stupnju naglasak na zadaći odgojitelja da potiče djecu na kreativno pjevanje na različite načine i nenametljivim pristupom (npr. u glazbenim didaktičkim igrama, proslavama, dramatizacijama, u igrama lutkama, čitanju slikovnica i sl.). Vokalno stvaralaštvo djece bilo bi poželjno zapisivati ili snimiti kako bi ih djeca kasnije mogla preslušati i uspoređivati te iskoristiti za nastupe pred roditeljima i sl.

2.2.5. Brojalice

Brojalica je najprirodniji oblik dječjega glazbenog izražavanja pomoću koje djeca razvijaju osjećaj za ritam, intonaciju i glazbeno pamćenje. Tekstovi brojalica su vrlo različiti, često prepuni nabiranja bez posebne poante. Međutim, ti tekstovi nisu bezvrijedni i zaslužuju pažnju odraslih te ih mnogi ugledni književnici smatraju „spontanom literarnom vrstom“ (Manasteriotti, 1980).

Djeca najintenzivnije koriste brojalice između 4. i 5. godine života, a služe kao sredstvo igre, poticaj za igru, kao dopuna nekoj igri ili kao samostalna igra. „Brojalicom djeca određuju u igri tko će loviti, žmiriti, baciti loptu, tko će započeti igru, nešto smisliti, pokazati, odgovoriti. Sve vrste igara na ispadanje obilno koriste brojalice. Brojalica pomaže u igri, neprimjetno upravlja igrom. Brojalica se javlja u svim kulturama i krajevima svijeta.“ (Peteh, 2018, str. 57) Brojalice značajno utječu na područje govora i komunikacije, obogaćuju rječnik, pomažu pri govornim teškoćama, utječu na dikciju, naglasak i intonaciju glasa, razvijaju sposobnost mišljenja i pamćenja, slušnu percepciju te smisao za lijepo. Neposredna stvarnost i djetetova okolina može biti poticaj za izmišljanje brojalice (slike, lutke, instrumenti, pisma, aplikacije pjesme i dr.). Brojalice su najčešće popraćene glazbom i pokretom. Djeca ritam mogu demonstrirati prstima, šakama, rukama, nogama ili tijelom, a pokret se pri izgovoru brojalice može izraziti pljeskanjem, tapkanjem, poskakivanjem ili kretanjem u različitim smjerovima. Odgojitelj može iskoristiti brojalicu u radu s djecom u svrhu stvaranja veselog i pozitivnog raspoloženja u skupini, na priredbama i proslavama te kao poticaj za likovno ili scensko izražavanje. Prihvatljiva je djeci svih uzrasta, lako pamtljiva te ju je moguće provoditi u različitim varijantama, prigodama i prostoru, individualno ili grupno (Peteh, 2018).

BROJALICA

Tik-tak kuca sat

Zakasnit' ćeš ti na vlak,

Din-don gramofon

Sluša mali, plavi slon,

Tafa-tefe pere kefe,

Cici-mici na ulici,

Jen', dva, tri, četiri,

Kog' pokažem neka žmiri.

Autor: Maja Kutrevac

2.2.6. *Glazbene igre*

„U glazbene igre ubrajamo igre s pjevanjem, igre uz instrumentalnu glazbu, narodne plesove, slobodne plesove djece, glazbenu dramatizaciju, govorne igre za razvoj ritma kao što su brojalice, igre udaraljka i igre za razvoj sluha u kojima djeca zapažaju osobine zvukova i tonova.“ (Manasteriotti, 1980, str. 25). Igre s pjevanjem i igre uz instrumentalnu glazbu razvijaju vještine koordinacije pokreta, osjećaj za orijentaciju u prostoru, vještine ovladavanja jednostavnih ritmova u pokretima, pomažu u usvajanju ritma, melodijskih linija, tempa, dinamike i sadržaja kompozicije. Igre s pjevanjem temelje se na izvođenju pokreta uz glazbenu pratnju te imaju svoja ustaljena pravila koja se primjenjuju tijekom pjevanja napjeva koji je za djecu jednostavan i pristupačan. Ritam pjesama također treba biti jednostavan jer iziskuje određeni fizički napor prilikom izvođenja pokreta (hodanje, trčanje, poskakivanje i pokreti rukama). Autorica Manasteriotti igre s pjevanjem dijeli na:

- igre s pjevanjem u krugu - kolu
- igre u koloni
- igre slobodnih oblika
- igre mješovitih oblika.

Igre s pjevanjem u krugu obuhvaćaju najveću skupinu igara (npr. Mi smo djeca vesela; Teče, teče bistra voda; Savila se bijela loza vinova). Djeca pokretima pokušavaju uprizoriti tekstove pjesama. U pjesmi „Mi smo djeca vesela“ djeca plešu u krugu držeći se za ruke dok je jedno dijete smješteno u sredini kruga i izvodi glavne radnje pozivajući drugu djecu da čine isto. U pojedinim se pjesmama mogu zamijetiti i elementi folklora koji nisu usko povezani s tekstom napjeva kao što je to slučaj u pjesmi „Savila se bijela loza vinova“. Glavni cilj igara s pjevanjem je lijepo i izražajno pjevanje pa je primarna uloga odgojitelja da u tom smjeru djecu potiče i usmjerava. Igre u koloni naglašavaju ritmičan hod i osjećaj za promjenu tempa pa primjerice u igri „Vlakić“ glavnu ulogu ima jedno dijete ali se uloge pri ponavljanju igre konstantno mijenjaju. Djeca mogu i zvukovima oponašati vožnju vlakom te im veliki interes može izazvati odabir destinacije na koju trebaju stići. Cilj igre je da djeca aktivnim pokretima nogu prate promjene u ritmu. Igre slobodnih oblika spadaju u najslobodniju ali i najslženiju skupinu igara.

U takvim slobodnim oblicima igre djeca su najčešće jako glasna jer ih karakterizira trk u punom jeku. Primjer je igra „Ribice“ u kojoj djeca uz instrumentalnu pratnju pokretima i vokalno oponašaju kretanje morskih životinja (ribica, rakova, kornjača, morskog psa). Ribice se prepoznaju po visokim tonovima i brzim pokretima dok se kornjače kreću mnogo sporijim tempom pa se njihovi pokreti mogu popratiti i korištenjem vokala. Rakovi imaju brži tempo, a njihovo štipkanje djeci može biti jako zabavno. Kad se pojavi morski pas i izazove euforiju, djeca mogu postati vrlo bučna pa odgojitelj treba taktički pristupiti umirivanju djece, a da pritom ne remeti igru i dobro raspoloženje. Igre mješovitih oblika najčešće su kombinacija dvaju ili više osnovnih oblika (<https://hrčak.srce.hr/152003>, pristupljeno 25.8.2021.).

ČVORAK ČVORAK (RAVNI KOTARI (LIŠANE OSTROVIČKE))

Čvorak, čvorak slušaj sada

Kako pjeva naša mlada.

Haj pogodi tko je to

Pa ćeš ii na mjesto

Haj pogodi tko je to

Pa ćeš ići na mjesto.

Opis igre:

Isprva djeca brojalicom odaberu tko će biti čvorak. Tada se čvorku povežu oči te on odlazi u sredinu kruga, a djeca se oko njega kreću u smjeru kazaljke na satu držeći se za ruke. Kada otpjevaju cijelu pjesmu, čvorak prilazi jednom djetetu iz kruga i po opipu i glasu nastoji pogoditi o kome se radi. Ukoliko pogodi, mijenjaju mjesta, a ako ne, igru nastavlja isto dijete kao čvorak.

KO JE MOJE GUSKE KRAO (POSAVINA (MARTINSKA VES))

Ko je moje guske krao,

Taj je pravi tat.

Ako mi ih nazad vratiš

Imat ću te rad.

Ti si moje guske krao,

Ti si moje guske krao.

Čestitam ti na toj časti

Što ti znadeš guske krasti.

Čestitam ti na toj časti,

Što ti znadeš guske krasti.

Opis igre:

Brojalicom se odredi tko će biti u kolu. Za vrijeme prvih osam taktova dijete se kreće u smjeru kazaljke na satu, a ostali u suprotnom smjeru. Na stih: „Ti si moje guske krao“, kolo se zaustavi, a dijete unutar kola prstom pokaže na sumnjivca. Tada njih dvoje zaplešu dok ostali plješču.

MI SMO DJECA VESELA (SLAVONIJA (KLAKAR))

Mi smo djeca vesela u zelenoj bašti

Mi se znamo igrati i frulu svirati.

Frula, frula, frula-la

Zumba, zumba, zumba-la

Hop, znaj da živi naše selo veselo!

Opis igre:

Pjevajući riječi „frula, frula, frula-la“ djeca oponašaju sviranje na fruli, a na riječi „zumba, zumba, zumba-la“ oponašaju sviranje na harmonici.

Igre preuzete s izvora (<https://www.vrtic-vg.hr/ostanimodoma-jedna.asp?page=11>)

2.2.7. *Sviranje*

Sviranje se najčešće povezuje uz pjevanje. Djeca ritmove naučenih pjesmica najčešće izvode na različitim udaraljka, pucketanjem prstiju, pljeskanjem dlanom o dlan i sl. Prema autorici Volgar (1989) postoje tri metode sviranja na instrumentima:

1. Stvaralačko - djeca stvaraju glazbu pojedinačno, u paru ili skupini
2. Reproductivno - djeca ponavljaju melodiju koju je započeo odgojitelj što pomaže u razvoju i jačanju glazbenih sposobnosti
3. Pratnja - djeca instrumentima mogu popratiti govoreni tekst, instrumentalnu glazbu, dramsko-scenske improvizacije, pokret te mogu stvoriti vlastitu melodiju i ritam.

Kako bi djeca postigla što veću spretnost u baratanju instrumentima, treba im pomoći da savladaju jednostavne ritmičke podjele raznim kombinacijama: pljeskanjem (dlanom o dlan, pucketanjem prstima ili lupkanjem nogama (samo prstima, samo petom, prstima i petom te naizmjenično jednom pa drugom nogom). Tako naučene vještine predstavljaju uvertiru te mogu olakšati rukovanje instrumentima kako ne bi zvučali kao obično lupanje. Djeca bi na raspolaganju trebala imati određeni broj instrumenata (klavir, trianogl, šuškalice, kastanjete te instrumente s određenom visinom tona-ksilofon). Za sviranje na složenijim melodijskim instrumentima poput ksilofona potrebno je dobro poznavati instrument i tehniku sviranja, a kompetentni bi odgojitelj trebao poznavati instrument i tehniku kako bi na ispravan način mogao educirati djecu.

3. VAŽNOST PRIČA U RANOME DJETINJSTVU

U suvremenom svijetu u kojem živimo, često konfuznom, ubrzanom i nepredvidljivom, djeci je potreban neposredan kontakt sa stvarnošću ali na njima primjeren i razumljiv način. Najlakši način na koji možemo doprijeti do djece je upravo kroz priču. One predstavljaju putokaz u percepciji stvarnosti, razlikovanju pojmova dobra i zla i spoznavanju vlastitih vrijednosti. Osim što bogate dječju maštu, utječu na razvoj govora i bogaćenje rječnika, olakšavaju djeci njihove živote jer se mogu poistovjetiti s likovima iz priče što može umanjiti negativne emocije te njihov problem učiniti rješivim. Dijete tako samostalno može pronaći put do rješenja problema što će u konačnici ojačati i izgraditi njegovo samopouzdanje. „Djeca predškolskog uzrasta pa sve negdje do osme odnosno desete godine starosti, spoznaju svijet preko simboličkih radnji, a svoje dojmove, spoznaje i okoliš prerađuju uz pomoć priča.“ (Velički, 2013., str. 38). Djeca se s pričom susreću vrlo rano, prije nego nauče govoriti. Karakteristična je za razdoblje djetinjstva i rado ih se prisjećaju sve generacije. Djeca vole sve vrste priča (klasične, narodne, umjetničke, basne, bajke, pripovijetke...) i sve u jednakoj mjeri utječu na njihov cjelokupan razvoj. Priča je snažan odgojni poticaj koji osim što budi pozitivne emocije i produbljuje dječju maštu, pomaže djeci da spoznaju humane vrednote, da kritički promišljaju, surađuju, suosjećaju te ih uvodi u svijet knjige i književnosti (Peteh, 2018). Zbog velikog utjecaja medija danas, djeca sve manje imaju sposobnost stvaranja unutarnjih slika na temelju riječi što može prouzrokovati određeni nemir i nepovjerenje prema sadržaju. Zato je priču potrebno obogatiti i drugim elementima kako bi djelovali na sva njihova osjetila (Velički, 2013).

3.1. *Kako odabrati priču*

Jedan od najvažnijih kriterija pri odabiru priče je uvažavanje individualnosti svakog pojedinog djeteta jer utjecaji jedne priče na djecu iste dobi mogu biti u potpunosti različiti. Zbog toga je važno prije svega dobro poznavati dijete, kulturu i sredinu njegova odrastanja, običaje u obitelji te druge specifičnosti.

Osnovno polazište priče treba biti djetetova stvarnost kako bi se ono iz perspektive svojega dječjega svijeta s njome moglo poistovjetiti. Važno je da se prilikom pripovijedanja ne ode u krajnost i

izobličiti stvarnost u namjeri da se prilagodi djetetovoj sposobnosti razumijevanja jer odrasli i djeca ipak žive zajedno (Velički, 2013). Odrasli pripovjedač mora dobro poznavati kvalitetna djela i autore dječje književnosti kako bi znao što ponuditi djeci. Priče nije potrebno kratiti, izostavljati pojedine riječi te koristiti jeftine verzije slikovnica kako bi ih prilagodili djeci. Nove će riječi djetetu pričinjavati zabavu, izazov i znatiželju te će ih vrlo brzo početi koristiti u spontanom govoru. Djeca rane dobi već se samim slušanjem otvaraju prema svijetu razvijajući govor i socio-emocionalnu kompetenciju. U ranoj dobi priče koje pričamo djeci moraju biti ritmične, nježne kratke te grančiti s pjevušenjem (uspavanke, malešnice, tapšalice, kratke rimovane priče). U drugoj i trećoj godini života, djetetu je prilikom govora i slušanja aktivno cijelo tijelo te zajedno s govornikom djeca ponavljaju riječi koje su čula. Zato su u ovoj dobi prikladne kraće rimovane ili ritmične priče i igre prstima. Od treće do pete godine naglasak je na osjetilnom iskustvu, zvučnom i glasovnom te se postupno uz rimovane ili ritmične priče uvode i elementi čudesnoga. Oko četvrte godine starosti uvode se dulje bajke koje u sebi sadrže tajnovitost i bajkovita bića, čudesne elemente i preobrazbe. Ponavljanje određenih dijelova u priči u djeci izaziva napetost te omogućuje iznenadni obrat. Radnja priče treba sadržavati određenu akciju i biti podijeljena u manje epizode, a likovi trebaju biti jednostavni (Velički, 2013). S dječjim odrastanjem i priče postaju sve složenije. Motivi su međusobno isprepleteni, a radnje se mogu odvijati na više mjesta istodobno (Pepeljuga, Matovilka, Bremenski svirači, Trnoružica, Stoliću prostri se...). Kod starije djece više ćemo se orijentirati na motive nego na samu dob (Velički prema Günther, 2007). Autorica Velički priče koje posredujemo djeci dijeli na: malešnice i rimovane priče, priče o okolini i pojedinim područjima znanja, problemske priče, fantastične priče i bajke.

1. Malešnice i rimovane priče

Malešnice su jednostavne igre prstima i rukama koje se izvode samo rukama (pljeskalice) ili pomoću ruku i nekog dodatnog sredstva (lutkice za prste, stolne lutke, lutke od špage i sl.). Kod djece razvijaju komunikacijske sposobnosti te pružaju osjećaj ugone i ljubavi.

2. Priče o okolini i pojedinim područjima znanja

Pomažu djetetu u boljem razumijevanju svijeta i životne sredine te razvijaju osjećaj odgovornosti prema drugim ljudima i prirodi, bogate dječja zapažanja, znatiželju, spoznaje o prirodi i životu ljudi te omogućuju spoznavanje uzročno-posljedičnih veza.

3. Problemske priče

Problemske priče ukazuju djeci na brojne mogućnosti rješavanja problema koji su rezultat zbunjujuće stvarnosti te im pomažu da usvajaju društveno prihvatljive obrasce ponašanja. Uče ih kako biti odlučni i razumijevati druge, prepoznati i nositi se s vlastitim strahovima i emocijama te rješavati sukobe na konstruktivan način.

4. Fantastične priče

„Fantastične priče su nezaobilazan uvjet za razvoj mašte i kreativnosti.“ (Velički, 2013. str. 56) U njima uvijek ima dovoljno prostora za suprotstavljanje mogućeg i nemogućeg, svakodnevnog i čudesnog. Djeca imaju mogućnost zamisliti što god požele i pritom vjerovati da je sve moguće.

5. Bajke

Bajke pripadaju usmenoj tradiciji, prenose se usmenim putem s koljena na koljeno. Prepričavajući ih, djeca grade vještine pričanja priča i sposobnosti za dramsko-scensku izvedbu. U bajkama dobro uvijek pobjeđuje zlo, a simbolima oblikovano životno iskustvo i mudrosto gleda se u primjerima na koje načine se zlo može nadvladati (mudrošću, ljubavlju i vjerom u dobro).

PRIČA O DJEVOJČICI IVANČICI I BAKI SUNČICI

Nekoć davno živjela je malena djevojčica kojoj je baka Sunčica nadjenula ime Ivančica po cvijetu ivančici kojeg je jako voljela. Baš tako je baka voljela djevojčicu. Baka Sunčica bila je dobra žena, uvijek vesela i nasmijana, topla kao sunce. Zato je i dobila ime Sunčica. Ivančica je najviše voljela provoditi vrijeme s bakom. Baka ju je vodila u jutarnje šetnje livadama gdje bi se igrala kapljicama rose i trčkarala bosa po zelenoj travi kao po tepihu. Baka Sunčica poznavala je svaki cvijetak, ali ga nije dala ubrati. Govorila bi kako cvijeće mora živjeti kao i ljudi te ako ga ubereš i odneseš kući, ono umre od prevelike žalosti za svojom rodnom livadom. Ivančica se u tom trenutku zamislila te progovorila: „Bako, ja želim da ti nikada ne umreš!“

„Jednoga dana i ja ću morati umrijeti. Tako to mora biti. Prvo se rodimo da bismo uživali u svim ljepotama koje život donosi, ali se i suočavali s manje lijepim stvarima koje u njemu postoje. I tako to godinama biva dok ne ostarimo. Prvo smo djeca, zatim mladi ljudi, a onda stare bake, baš poput

mene. Djevojčica se jako rastužila te ponovo rekla: „Ali to znači da te ja više nikada neću vidjeti!“
„Ivančice moja, uvijek ćeš me moći vidjeti kada pogledaš u sunce o kojemu smo toliko pričale, kad pogledaš svoj odraz u bistrom potoku kao u zrcalu, kad potričiš livadom između svih tih prekrasnih cvjetova i sjetiš se da ni jednog ne smiješ ubrati ako želiš da žive. Na taj način oživjet ćeš mene. Sjetiš li se svih lijepih stvari kojima sam te naučila, tako što ćeš ti naučiti svoje male prijatelje, a danas-sutra svoju djecu i unuke.“

Djevojčicu je umirio bakin odgovor no željela je ipak što prije zaboraviti ovaj razgovor. Vrijeme je prolazilo, a djevojčica je uživala u danima koje je osmišljavala i provodila sa svojom bakom. Jedne hladne zimske večeri baka je obećala Ivančici da će čim svane jutro pojesti fini, topli doručak i poći saonicama na snježni brijeg. Međutim, kad je jutro svanulo, baka se više nije mogla probuditi. Ivančica je znala da je došao trenutak o kojemu je pričala baka. Poljubila ju je i rekla: „Bako, zaspala si zauvijek. Spavaj mi sretno i spokojno kako si i živjela.“ Prolazili su dani, a djevojčica je stalno razmišljala o baki te se žalosna uputila na snijeg. Vani je bjelina prekrila cijelo selo i ništa se nije vidjelo. Djevojčica se promrzla vratila kući. Dugo u noć razmišljala je o baki te napokon zaspala. Sljedeće jutro ispod njenog prozora, kroz onaj debeli snježni pokrivač probio se mali cvijetak. Bila je to malena, krhka visibaba, preuranjeni vjesnik proljeća. Ivančica se nasmiješila. Znala je da ju to njena baka pozdravlja s neba.

Autor: Maja Kutrevac

PRIČA O DANCU LANCU I NAPUŠTENJOJ IGRAČKI

Dječak Dane bio je najveći i najjači dječak u našoj skupini. Nije puno pričao, ali za to nije bilo ni potrebe jer je Dane uvijek dobio sve što želi. Bilo je dovoljno da se samo pojavi onako velik i robustan, već bi se sva djeca razbježala po sobi ostavljajući obilje igračaka na izbor ogromnom divu da se igra do mile volje. Čudno je bilo što Danu nikada nitko nije vidio da se igra. Povremeno bi samo zamahnuo lancem kojeg je kao ukras nosio na hlačama, zato su ga i prozvali Danac Lanac. S vremena na vrijeme u skupinu je dolazila neka ozbiljna gospođa i nekamo bi Danca povela sa sobom. Tada je u sobi bio mir. Mogli smo se barem kratko vrijeme nesmetano igrati i svima nam je bilo drago što ga nema. Bližili su se božićni blagdani i svi smo bili u iščekivanju Djeda Božićnjaka koji nas je trebao posjetiti u vrtiću. Uređivali smo našu sobu za svečani doček i

pripremali popis želja koje ćemo mu priopćiti. Već se polako gasio dan i u dvorištu su se počele paliti prve ulične svjetiljke kada je u našu sobu ušao djed Božićnjak.

„Ohohoooo!“ - rekao je Djed kojemu su se od velike zime obrazi još više zarumenjeli. Našu sobu preplavio je vrisak sreće i uzbuđenja. Svi smo počeli trčati prema Djedu, gurati se međusobno i vikati svoje želje na glas, samo je Danac-lanac ostao sjediti sam među razbacanim vrtićkim igračkama.

„U red, u reed!!!“ - vikao je Djed kojega su djeca umalo srušila na pod. Kada smo se svi izredali sa svojim željama, svatko od nas dobio je po jedan slatki paket. Bile su tu svima nam omiljene lizalice, bomboni, čokolade. I dok smo svi bili zaposleni odmotavanjem dragih nam poslastica, djed se teškim korakom uputio prema Dancu Lancu.

„Izvoli, jedan i za tebe“ - rekao je Djedica i pružio slatki paket Dancu Lancu. Dječak je samo odmahivao glavom, a jedna suzica mu je pritom potekla niz snuždeno lice. U trenu su se iza Djedovih leđa začuli kratki i jasni koraci one ozbiljne gospođe koja je stalno nekamo odvodila Danca.

„On ne može govoriti“ - rekla je veoma tiho i obzirno. U našoj sobi nastala je neobična tišina. Nitko više nije mislio na slatkiše. Svi smo samo zurili u Danca Lanca. Ozbiljna je gospođa čudnim pokretima ruku mahala ispred očiju Danca Lanca i pritom otvarala usta ne proizvodeći nikakav zvuk. Onda je on to isto činio prema njoj.

„Ovako mi pričamo“ - kazala je gospođa i pogled usmjerila prema djeci. „I, što govori dječak“ - upitao je Božićnjak. Danac kaže da želi ovu igračku ponijeti kući (gospođa se sagne i s poda dohvati potrganu igračku, medvjedića bez noge). Kaže da su on i medvjedić jednaki. Medvjedić nema nogu pa je odbačen i zaboravljen, a on ništa ne čuje pa je to gotovo kao i da nema uši. Zbog toga se nitko s njime ne želi igrati. Svi smo samo šutjeli i izbezumljeno gledali malo jedni u druge, malo Danca Lanca. Bilo nam je žao što smo bili grubi prema njemu i što smo se radovali svakom trenutku kada ga ne bi bilo u sobi. I djed je bio tužan. Zamišljeno je isprepleo svojevelike, debele prste te staračkim glasom promrmljao u brk: „Zdravi imaju tisuće želja, a bolesni samo jednu - da budu zdravi.“

Autor: Maja Kutrevac

ČAROLIJA IZ ZVJEZDANE PRAŠINE

Cijeli grad je usnuo čudan san. Između usko natiskanih redova kuća, vidjela se samo tamna noć, samo je nebo bilo posuto zlatnim zvjezdicama koje su obasjavale Kalistin prozor. Kalista je svoj nosić priljubila uz prozorsko staklo i promatrala prelijepe zvjezdice koje su joj se u tom trenu učinile toliko blizu da je pomislila da ih može dotaknuti. Popela se na staru, škripavu stolicu, propela na prstiće i ispružila ručice visoko, visoko gore prema nebu... Zatvorila je oči i hop... U trenutku je izgubila ravnotežu i pala sa stolice na pod. „Joooj!“ - poviknula je razočarano. Kada bih barem mogla imati samo jednu od svih tih zvjezdica na nebu. Sigurna sam da u sebi skrivaju zvjezdanu prašinu u kojoj se krije čarolija. S tom bih čarolijom bila potpuno zaštićena i ništa strašno mi se ne bi moglo dogoditi. Ovako ne znam kako ću sutra opet izdržati onaj dugi dan u vrtiću bez mame koja stalno radi i hoće li mi Dora htjeti posuditi onu lijepu lutku kojom se stalno igra. Kako ću sama presvući hlače uprljane pijeskom i hoće li mi se tko rugati ako ne stignem na toalet. Kada bih barem bila dovoljno velika da mogu ostati sama kod kuće i igrati se sa svojim psićem. „Znam, znam što ću učiniti!“ - radosno povikne djevojčica. Pretvarat ću se da sam dohvatila zvijezdu, možda onda čarolija sama dođe do mene. „Mama mi je uvijek govorila da kada nešto zaželim, moram u to čvrsto vjerovati da bi se ostvarilo.“ Sljedeće jutro majka je Kalistu dopratila u vrtić. Djevojčica se okrenula prema majci pretvarajući se pritom da je uhvatila čaroliju zagrabiivši ručicom komadić zraka. „Zaželjela sam mamice da mi što prije dođeš.“ Majkajoj se nasmiješila i rekla: „Kada u nešto čvrsto vjeruješ, to se onda i ostvari.“ Kalista je ušla u sobu i promatrala svoje prijatelje iz skupine. U kutiću za lutke primijetila je Doru kako se igra onom svojom posebnom lutkicom. Uputila se prema njoj uhvativši rukom komadić zraka i pomislila: „Kada bi mi barem Dora dopustila da se malo poigram.“ I doista, Dora joj je u tom trenutku pružila lutku i pozvala je u igru. Kalista je bila presretna. „Čarolija djeluje!“ - pomislila je.

Bio je lijep sunčan dan pa je odgojiteljica povela djecu u dvorište na igru. U pješčaniku su se igrala djeca grabeći pijesak u male kanticice. Leon je promašio kanticicu i prosuo sav svoj pijesak po Kalistinoj odjeći. Djevojčica je pogledala u svoju torbu kako bi pronašla čistu odjeću ali je mama žureći na posao zaboravila pripremiti. Djevojčica se uhvatila za glavu i zaplakala. Odjednom je osjetila kako je nečije ruke grle. Bio je to Jan. „Nemoj plakati, gledam te cijelo jutro kako nešto po zraku hvataš. Ne znam što to radiš ali mi se sviđa. Imam jedne rezervne hlače u svojoj torbi. Mogu

ti ih posuditi ako želiš!“ Kalista je veselo zahvalila. Ostatak dana provela je s Janom u igri gradeći čaroban dvorac od lego kockica. Kasnije su im se pridružili i ostali prijatelji iz skupine. Bilo je toliko zanimljivo da nitko nije ni pomišljao o odlasku kući. U jednom trenutku na vratima se začuo poznati glas: „Kalista!“ - majka je dozivala djevojčicu. „Mamaaaa!!!!“ - djevojčica je potrčala majci u zagrljaj. „Tako si brzo došla!“ Majka se nasmijala i rekla: „Kada u nešto čvrsto vjeruješ, to se onda i ostvari.“

Autor: Maja Kutrevac

MALI BJEGUNAC

Još jedan beskrajno dosadan dan okupirao je misli vječito nezadovoljnog Tina. Stajao je postrance, pogleda uprtog u daljinu i nervozno mlatio nogom dok su se ostala djeca igrala „lovice“ na dvorištu. „Svaki dan jedno te isto“ - pomisli Tin i nastavi kopati po svojim skrivenim rudnicima misli. U jednom trenu, pored svoje noge opazi osrednju grančicu dokrajčenu zubom vremena te stade njome kopati rupu u zemlji tik do vrtićke ograde. „Zemlja je još mokra od kiše pa će mi to uvelike olakšati posao“ - pomisli Tin i zapne još jače kopati stišćući pritom zube od silnoga napora. „Ručaaaaak!“ - poviče odgojiteljica Ksenija i tako u jednom dahu prekine Tinovu aktivnost. „Oooo neee, sad moram čekati do sutra kako bih nastavio“ - razmišlja Tin dok kriomice sprema grančicu u unutarnji džep jakne. Nekoliko je Tinovih prijatelja primijetilo grančicu no nitko nije obraćao pažnju, baš kao da su toga dana zakazale sve dežurne tužibabe. „Nakon ručka radit ćemo nešto jaako zanimljivo!“ - najavljuje odgojiteljica Ksenija. Tin okrene očima i kaže: „Već znam, sjest ćemo u krug, pričati priču ili igrati neku igruuu, tako dosadno! Radije želim crtati svoje Von de Spikuse i Spinaguse, ali vi ionako o njima ništa ne znate pa vam neću ni objašnjavati!“ Odgojiteljica Ksenija se nasmiješi i kaže: „Tine, znam da si spreman za školu, ali izdrži još malo ovdje s nama. Bit će nam lijepo!“ Tin se ljutito namršti: „Ali meni je ovdje dosadno, uostalom ne želim ni u vrtić ni u školu. Želim biti odrastao!“ - nastavi samouvjeren.

„To će još malo morati pričekati.“ - odgovorila je odgojiteljica i migom oka iskazala simpatije prema Tinu. Sljedećeg dana Tin je brojao minute do boravka na zraku. Prvi se odjenuo i stao u red ispred izlaznih vrata provjerivši pritom u lopovskom stilu je li grančica još uvijek na svome mjestu. Ovoga puta to nije promaknulo budnom oku odgojiteljice te se zabrinutim tonom obratila Tinu: „Što to skrivaš u jakni?“ Tin se uhvatio za srce te stao glumiti bol: „Aaaaa moje srce, boliiii“

- našalio se te kroz smijeh odglumio pad. Djeca su se od srca nasmijala pa je to oraspoložilo i odgojiteljicu. Već je i zaboravila što ga je pitala. I dok su na dvorištu sva djeca bila u žaru igre, Tin je stremio mjestu gdje je sve i počelo. Rupa u zemlji bivala je sve dublja, a rub žičane vrtičke ograde već se debelo stopio sa zrakom. „Još malo!“ - pomisli Tin i obje noge progurne ispod ograde te poput puža ispruži svoje sitno tjelešce. „Uspio sam!“ - urliknu Tin i stade trčati prečicom preko livade pa oko kvartovskog potoka. Zaustavi se na samom uglu kod visokih zgrada gdje se vrtiću gubi svaki trag, a pogled puca na dugačku, sivu, vrlo prometnu cestu. Valjalo je dobro promisliti kamo dalje, no za razmišljanje je potrebna hrana. Tin se osvrne i ugleda pekaru iz koje je dopirao divan miris svježih peciva. Znao je da odrasli uvijek imaju novac uza se, ali ga on nije imao. Unatoč tome odvažio se zamoliti prodavačicu da mu dade jedno pecivo, međutim, stroga ga je gospođa brzo otpravila naredivši mu da sljedeći put dođe s majkom. Tin je praznog trbuščića krenuo putem ceste i tako hodajući ugledao autobusno stajalište. Prisjetio se kako s majkom putuje kući te hrabro ušao u autobus. Vozač ga je zatražio kartu, a Tin mu je pružio svoj izgužvani crtež. Vozač ga je ismijao, bacio crtež kroz prozor, a Tinu pokazao da izađe. Tin je znao da mora izaći, ali nije znao kamo da krene dalje. Hodao je i hodao dok ga noge nisu toliko zaboljele da je zaplakao. Bio je iznemogao i pregladnio. Ispred sebe ugledao je dvorište na kojemu su se igrala neka nepoznata djeca. Plakao je i jecao dok ga umor nije savladao. Usnuo je divan san. Svoje vrtičko dvorište, svoje prijatelje, odgojiteljicu Kseniju te naposljetku svoju majku koja ga svako jutro budi uz bijelu kavu. „Tine, Tineee, probudi se, danas je prvi dan škole!“ Tin poskoči kao šilom uboden i zagrlji majku kao da se godinama nisu vidjeli. „Mama, tako sam sretan što si ovdje!“ Majci se ozari lice. „A gdje bih bila? Požuri, škola je blizu, već si dovoljno odrastao da pođeš sam.“ Tin ju prestrašeno pogleda i molećivim glasom izusti: „Osjećam se sigurnije kada si ti uz mene, uostalom, kasnije možemo svratiti na kolače. Znam da se u tvome džepu uvijek nađe ponešto novca za takve stvari. I, da, moram ti reći da se baš radujem školi!“

Autor: Maja Kutrevac

SVEZANE RUKÉ

Nekada su životinje služile čovjeku, a danas čovjek služi životinjama - razgovarali su tako otac i majka maloga Josipa, seoskog dječaka. Razbolio se pas ovčar, stari čuvarkuća pa nam dvorište poharale lisice i sve brke omastile kokama nesilicama. Ogromna šteta! Treba kupiti nove piliće, dio novca odvojiti za hranu za uzgoj, oronulo pseto odvesti veterinaru, a ni taj ne radi za čavle. Lijeni, debeli mačak koji je svoju poziciju pronašao na staroj kalijevoj peći, kao kakav fiškal protegne svoje šape, podigne rep i skoči ravno na stol pun svježih jaja koje je majka brižno prikupila za prodaju na tržnici. Otac protrne, poskoči sa stolca te štapom stade trčati za mačkom vičući na sav glas: „Vraćaj se ovamo ništavilo jedno, kad te uhvatim oderat ću ti to ofucano, bezvrijedno krzno!“ Sve to sluša mali Josip pa mu bude žao oca. Bili su vrlo siromašni, a Josip je znao da će zbog nesretnih jaja morati bez večere na počinak. Kako li je samo bio ljut na životinje. Ne samo na neke već na sve uključujući i svoga starog ovčara koji zbog bolesti danima nije ni liznuo kost. Vraćajući se tako jednom iz polja, Josip i njegov prijatelj Marko opaziše patkice kako se u potoku brčkaju. Baš kao da su to danima planirali, izvade pračku i stanu gađati patke. One se jadne uzmahale krilima, prestrašene, perje im se nakostriješilo od silnoga klepetanja, a jedna je omamljena od udarca kamenom pala i više se nije oglasila. Dječaci su pobjedonosno digli ruke kao ribari poslije punih mreža te krenuli putem dalje. Na putu su naišli na vjevericu ulovljenu u klopku. Umjesto da je izbave, dječaci su je beščutno ostavili da umre i nastavili put prema kući. Iz daljine se čuo zvuk starih drvenih kola koja su im dolazila ususret. Kad htjedoše prijeći na drugu stranu putića, ugledaše malu mačku koja im se željela umiliti da dobije što god hrane. Dječacima je u trenutku sinula ideja. Zavezali su malo mače za kola. Kola su bila suviše brza za životinjicu pa joj se cijelo tijelo vuklo po prašnjavom putu. Vozač kola je začuo mačje zapomaganje te se zaustavio kako bi shvatio što se događa. Dječaci su od straha počeli bježati no vozač ih je sustigao. Bio je crven u licu od bijesa i odlučio ih je kazniti. Oslobodio je prestrašenu životinju, a tim istim užetom svezao dječacima ruke te rekao: „Bili ste okrutni prema nejakoj životinji pa se sada snađite kako znate!“ Vozač je vrlo brzo iščezao s vidika. Dječaci su se pokušavali osloboditi ali su im ruke bile vezane skupa kao kakvim zarobljenicima. Već se polako spuštala noć, a dječaci su gubili svaku nadu za spas. Stali su plakati, zapomagati, dozivati upomoć, ali nitko ih nije mogao čuti. Već su počeli vjerovati kako će noć provesti pod vedrim nebom kad se odnekud pojavila poznata njuškica. Bio je to Josipov stari, bolestan ovčar. Zalajao je u znak pozdrava i odmah se bacio na

posao. Ovčari su vrlo pametni psi, a ovaj bi za gazdu učinio sve. Oštrim je zubima presjekao uže i u trenu oslobodio dječake. Josip je od sreće zagrlio svog krznenog prijatelja. Više nikada nije bio ljut na životinje.

Autor: Maja Kutrevac

ZDRAVA HRANA (Igrokaz)

LIMUN: S malenog stabla prvi sam ubran... Ah, sigurno sam zreo jer tko bi me inače nezrelog jeo... I ovako sam kiseo ali sam zdrav, ja sam među voćem kralj!

Najviše volim kada me cijede, teško podnosim da me se jede. Djeca tada imaju lica kao da im je u grlu zapela špica. Posebno me raduju trenutci kada postajem fina, svježa limunada.

JABUKA: Zovem se jabuka, lijepa kao slika. Kakva je to graja?! Dolazim iz raja, spustila me s neba Adamova Eva.

BANANA: Što se praviš važna? Ja pomažem djeci da postanu snažna. Obavijem ih plaštem energije pa mi kažu da me vole i prije i poslije škole.

ČOKOLADA: Hmmm. Mislim da je energija moja jača nego tvoja. O nama pišu novine, vrte se reklame, mi smo prave dame. Iz visokog smo društva, od nas nema većeg gušta!

BANANA, JABUKA I LIMUN: Ma tko si ti? Što si umišljaš?

ČOKOLADA: Zovem se Dorina, ukusna i fina. Bila crna ili bijela, zbog mene su dječja lica uvijek vesela.

JABUKA: Ha, ha, ha!!! Pričaju o tebi da nemaš vitamina, mamiš djecu raznim okusima, al' nakon sve te puste parade, djeca kod zubara zube vade!

BANANA: U pravu je jabuka, laka joj stabljika! Zbog tebe sve nas zdravo voće djeca ne žele (plače).

NARANČA:

Ma čemu sva ta tuga? Ja sam mala naranča s juga. Dugi sam put prošla kako bih k vama ovdje došla. I sad glasno poručujem svima: „U meni puuuuno vitamina ima!“ Vašoj predstavi najljepše zahvaljujem jer baš ja djeci zdravlje darujem.

ČOKOLADA: Stvarno mi je žao što je nastala graja, ne želim da se zdravo voće ovoliko uzrujava.... Časni sude, branit' ću se jasno, možda za me još i nije kasno. Nisam kriva što me žele, što se mojem okusu vesele. Ne želim da su mame tužne što djeca imaju zube ružne. Držimo se svi načela: Djeco, ništa slatko prije jela! Prednost dajem zdravom voću, to je zasad sve što hoću.

Autor: Maja Kutrevac

3.2. *Pripovijedanje i uloga pripovjedača*

Pričama djeca grade vlastiti bajkoviti i maštoviti svijet u kojemu se osjećaju najsretnije. Čitanjem priča odrasli djeci približavaju pisani i tiskani tekst, a čitati se mogu slikovnice, dječje knjige, dječji listovi, dnevne novine, jednostavniji znanstveno-popularni tekstovi i literarno-umjetnički vrijedni sadržaji. Djeca mlađe dobi više vole da im se pripovijeda dok starija djeca vole i da im se čita. Za vrijeme čitanja priča djeci, odgojitelj mora voditi računa o intonaciji glasa, ujednačenosti tempa, pravilnoj dikciji i artikulaciji te jasnoći i razgovjetnosti (Peteh, 2018). Pripovijedanje priča razlikuje se od pričanja i prepričavanja jer zahtijeva strukturiranje i jezično oblikovanje priče što je složenija sposobnost koja pretpostavlja određene pripovjedačke kompetencije. To podrazumijeva sposobnost pripovjedača da neke dijelove priče preoblikuje mimikom, gestama i pokretima. Geste se mogu unaprijed pripremiti tako da prate i podupiru određeni tijek priče, a prepoznatljiva struktura i ritam priče može se postići tzv. formulama (riječima, rečenicama, dijalozima, pjesmama ili frazama koje seponavljaju). Tako će, ovisno o dijelovima priče, neke geste biti naglašenije, a neke će se temeljiti samo na ekspresiji lica (Gabelica i Težak, 2017). Prije samog pripovijedanja odgojitelj mora voditi računa o zadovoljenju postavljenih kriterija kako bi pripovjedačka aktivnost bila što uspješnija. Tekst koji se čita ili pripovijeda mora odgovarati dobi djece (duljinom trajanja i odabranom tematikom) i u sebi nositi neku odgojnu pouku, opis ili vrijednost. U izboru prikladnih sadržaja mogu pomoći razni književni tekstovi, obrađene priče slikovnice i druge knjige naših nakladnika. Sadržaji moraju obilovati različitom tematikom (priče o predmetima, događajima, doživljajima i stvarima iz neposrednog djetetovog okruženja). Nadalje, sadržaji koji govore o fantastičnim događajima, izmišljenima akcijama, zgodama i nezgodama raznih junaka uz obavezan zaplet i rasplet posebno su zanimljivi djeci. Prije svakog susreta odgojitelj priprema bilješke o tekstu, izdvaja zanimljive odlomke o kojima će razgovarati s djecom i priprema pitanja. U sadržajima koji se planiraju svakako bi trebali biti zastupljeni domaći i strani pisci te narodne umotvorine (Peteh, 2018).

Pripovjedač je osoba koja posreduje priču, a njegova je primarna zadaća da na slušatelje (publiku) ostavi snažan utisak. Ne svojom pojavom, jer ona mora biti diskretna i nenametljiva već doživljajem koji još dugo odjekuje prostorom čak i kada je priča završila. Pripovijedanje je vještina koja se može uvježbati i „izbrusiti“, zato ne treba zazirati od nespretnih početničkih pokušaja. Da bi pripovijedanje bilo bogatije doživljajnim iskustvima, odgojitelj treba pripremiti prostor i

osigurati poticaje (rekvizite i vizualnu podršku) te uzeti u obzir da nepredviđene situacije (dječje upadice, nemir, lupkanje, neobjašnjivi strahovi i plač) mogu remetiti tijek priče.

U takvim situacijama odgojitelj treba vrlo suptilno pristupiti djetetu, položiti ruku na njegovu glavicu te nastaviti pričati kako se ne bi narušila čarolija i koncentracija ostale djece nepovratno izgubila. Ukoliko se radi o neobjašnjivom strahu, stručni će odgojitelj to prepoznati i suptilno izbaciti dijelove priče koji bi ga mogli ponovo izazvati (Horvat-Vukelja i Heisinger, 2020). Autorica Velički (2013) sažima kompetencije pripovjedača na sljedeći način:

- Ukoliko je moguće pripovijedati priču bez tekstualnog predloška
- Kad god situacija dopušta pričati u krugu (stvara osjećaj prisnije atmosfere)
- Održavati kontakt očima s djecom
- Koristiti se gestama i mimikom
- Držati se ujednačenog ritma u govoru i koristiti stanke
- Igrati se jačinom glasa ali ne pretjerivati i brzati
- Obogatiti rječnik ali pripaziti da ga djeca razumiju
- Nepoznate pojmove unaprijed rastumačiti
- Preraditi priču ili je nastaviti uz pomoć igara, lutkarske/stolne predstave ili stihova
- Uključiti djecu u priču dopuštajući im postavljanje pitanja ili oponašanje pokreta koje izvodimo.

Pripovjedač treba razmisliti i o vlastitim doživljajima priče i slika u svojoj mašti. Kad ih je sposoban sam sebi rastumačiti, lakše će ih prenijeti djeci. Za aktivnost pripovijedanja priče potrebno je ostaviti dovoljno vremena kako bi se svi doživljaji mogli preraditi smireno i opušteno. Kada se pripovijeda s veseljem, budi se i radost u slušateljima.

4. STVARANJE PRIČA S DJECOM

Najpoznatiji istraživač dječjeg stvaralaštva Torrance kaže da je kreativnost proces koji se javlja kad god je osoba suočena s problemom za koji nema naučen ni iskustvom stečen odgovor.

Kreativnost je potencijal kojeg posjeduje svako ljudsko biće, a u poticajnoj se okolini čak i blokirana kreativnost može ponovo razviti. Novo i otkrivanje dva su pojma karakteristična za poticanje dječjega stvaralaštva. Kreativnost možemo dosegnuti ako smo otvoreni za nova pitanja, ukoliko djelujemo van rutine i uobičajenog, inovativni smo u organizaciji i oblicima rada, metodičkim postupcima te upotrebljavamo sredstva i pomagala koja do sada još nisu bila upotrebljavana. U odgojno-obrazovnim ustanovama sva djeca trebaju dobiti jednaku priliku da razviju svoje kreativne potencijale i da kreativno djeluju. Uloga je odgojitelja da među djecom gradi pozitivnu, prihvaćajuću i podržavajuću klimu bez potrebe za kritiziranjem. Djeca će se u takvom okruženju osjećati slobodno i nesputano da rade i stvaraju, pronalazeći neobične ideje i odgovore (Velički, 2013). Podržavajuća i ugodna atmosfera može se postići i oblikovanjem prostora tako da djeluje bajkovito ili tematski u stilu priče. Primjerice za priču „Ribica duginih boja“ soba se može pretvoriti u morsko dno prekriveno školjkama, travama i morskim životinjama. Za kraće priče i basne mogu se izraditi aplikacije koje će kasnije poslužiti kao manipulativno sredstvo u pričama koje će djeca kreirati samoinicijativno. Improvizirana kazališta, različite makete (šume, dvorca i sl.), raznovrsne slike i predmeti koji trebaju biti odabrani iz neposrednog djetetovog okruženja i njihove igre, plakati, sliko priče i ilustracije jednako će veseliti djecu i potaknuti ih na govorno stvaralaštvo (Peteh, 2018).

Pričanje priče uz pomoć sličica (za mlađu dob)

Dijete izabere jednu ili više sličica te stavlja ih na pano priča ostaloj djeci što vidi na njima.

Pričanje priča uz pomoć makete (seoskog dvorišta, grada i sl.)

Odgovitelj započinje pričati priču u kojoj se nešto dogodilo ali završetak prepušta djeci pritom ih potičući raznim pitanjima.

Priča na zvučni poticaj

Iza paravana razdere se papir, udara kockom o kocku, zvonči zvončićem, kuca, šušti lišćem, prelijeva voda iz jedne posude u drugu, piše na pisaćem stroju i sl. Djeca će potaknuta zvukovima

i šumovima koje čuju početi izmišljati priču.

Priča koja putuje

Kao poticaj za pričanje mogu poslužiti slike, posteri, strip-slike, neki odabrani predmeti te nekoliko odabranih riječi. Odgojitelj započinje priču, a djeca prate njen tijek te grade priču dodavajući po jednu ili dvije svoje rečenice. Odgojitelj može priču zapisati ili je snimiti

4.1. Primjer iz prakse „Fotelja pričalica i zapetljana priča“

Fotelja pričalica nastala je u mojoj odgojnoj skupini kao odgovor na potrebu djece za kontinuiranim slušanjem, čitanjem, pričanjem i prepričavanjem priča te predstavlja vrijedan primjer kako djeca mogu razviti svoje stvaralačke i kreativne sposobnosti kada ih se od najranije dobi „uvuče“ u svijet priča poticanjem aktivnog slušanja i podržavajućim aktivnostima. Tematiku priča sam odabirala prateći razvoj djece, njihove interese kao i njihove individualne potrebe. Kasnije su djeca samoinicijativno počela donositi slikovnice i priče od svoje kuće kako bi ih zajednički pročitali tijekom dana. Dogovorili smo i pravilo da svakog dana drugo dijete donese svoju priču, a roditelji su podržali tu ideju. Kako je interes za priču bivao sve veći, potaknula sam djecu da priču koju donesu u skupinu ispričaju sama. Primarni cilj je bio utjecati na razvoj govora, pomoći im u prevladavanju govorno-jezičnih teškoća i ojačati samopouzdanje. Odaziv djece bio je velik i izvan očekivanja jer su se na aktivnost odvažila i povučenija djeca. Tako se javila ideja da od stare i odbačene fotelje napravimo jednu novu fotelju „pričalicu“ u koju djeca mogu sjesti kada god požele i ispričati svoju priču. Djeca su pričala svakodnevno, a nakon toga uslijedile su raznovrsne improvizacije i igre na inicijativu djece. U jednoj od igara djeca su „zapetljala“ priču na način da su pomiješala dijelove poznatih priča i pokušavala je „otpetljati“ pritom raspravljajući međusobno tko je u pravu, a tko u krivu. Jedna je djevojčica pozvala u pomoć: „Teta, zapetljali smo priču i ne možemo je otpetljati, moraš nam pomoći!“ S obzirom da se u tom čvoru nalazilo puno priča te je rasprava među djecom bivala sve glasnija, predložila sam djeci da izmisle svoju priču što su odmah prihvatila. Tako je nastala priča „Na starom tavanu“ koju su djeca za potrebe snimanja emisije „Super teta“ na HRT-u kasnije pretvorila u slikovnicu, a nastavno na logičan slijed aktivnosti te primarno njihovu ideju i inicijativu.

Link navedene emisije u tekstu: (https://www.youtube.com/results?search_query=superteta)

NA STAROM TAVANU- priča

Bio jednom jedan stari tavan

I tamo stalno nešto šuška...

Što to šuška?

I pala je jedna kruška...

Pa to je samo jedna kruška!

Ali... što to onda šuška?

Ja ću biti, Spiderman,

A ja Batman...

Ja princeza baš!

Otišli smo vidjeti što to plaši nas!

Ja se ne bojim!!!!

Ni ja, ni ja, ni ja!!! (djeca povikuju lančano)

Nešto se njiše, budite tiše...

To vjetar lišće njiše,

To su samo kapi kiše...

Jesen je!

Budite tiše, netko nam ovdje govori slova,

Ma... to samo kaplje voda s krova!

A onda se nešto počelo tresti... cviliti, pištati i nešto jesti (njam, njam, njam)

Mene nije strah!!!

Ni mene, ni mene, ni meneee...

Iš, iš, iš, išššš!!!! (djeca tjeraju nepoznato čudovište)

Ne bojte se, pa to je samo jedan mali, obični miš!

Ja se nisam bojao! Ni ja, ni ja, ni ja, ni ja! (povikuju sva djeca lančano)

Slika 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. i 13. Prikaz likovne aktivnosti (slikovnica „Na starom tavanu“) nastavno na istoimenu priču DV Vladimira Nazora, izvor: privatna arhiva

5. KAKO OZVUČITI PRIČU

Priču možemo ozvučiti zvukovima, šumovima ili glazbom. Svaka priča se može zvučno obogatiti samo ju je potrebno dobro iščitati i odrediti koji će zvukovi dominirati u pojedinim dijelovima priče. Ukoliko se pripovijedanju pridoda i glazbena podloga, zvučat će bogatije i efektnije te pojačati doživljaj. Zvukove možemo proizvesti raznovrsnim instrumentima, predmetima, onomatopejskim riječima te poticanjem djece da pokretima svoga tijela proizvedu zvukove: topot konja, puhanje vjetra, padanje kiše, žuborenje potoka i sl. Neke se scene i tijek priče mogu dočarati isključivo zvukovima, šumovima i tonovima i to na način da imaju istodobno uvod, zaplet i rasplet. Primjerice priča Rano jutro mogla bi se sastojati od niza zvukova karakterističnih za to doba dana kao i radnji koje se tada najčešće zbivaju (zijevanje, hrkanje, zvuk škripanja kreveta, zvukovi koraka, pranje zuba, otvaranje vrata i sl.). Djeca samostalno mogu ozvučiti priču na neku zadanu ili izmišljenu temu, a za to im može poslužiti računalo s mikrofonom, mobitel ili besplatni programi za obradu zvuka (Gabelica i težak, 2017).

- *Zvučni pejzaž (soundscape)*

Termin se odnosi na sam zvuk ili kombinaciju zvukova koji proizlaze iz imerzivnog okoliša, a izmislio ga je kanadski skladatelj R. Murray Schafer. Smijeh, koraci, govor, šaputanje kao i ostali zvukovi koje možemo čuti kao zvučnu kulisu nekog okoliša nazivamo zvučni pejzaž. Odgojitelj u odgojno-obrazovnom radu može koristiti zvučni pejzaž kako bi naglasio određeno okružje i utjecao na dublje utonuće u priču (zvuk livade, morskog pejzaža i sl.). Ugodno ozračje u skupini može se postići i odgovarajućom glazbenom pozadinom uz priču (Gabelica i Težak, 2017).

- *Onomatopejsko ozvučivanje priče*

Poput dječje poezije i dječja se priča može obogatiti onomatopejskim zvukovima. Djecu možemo podijeliti u tri skupine te dogovoriti u kojem će se dijelu priče uključivati samo prva skupina djece, u kojemu druga, a kada će riječi izgovarati zajedno (oponašati se mogu različiti zvukovi iz prirode-vremenske nepogode, zvukovi u prometu i sl.).

- *Zvučne igre*

Igre zvukovima mogu predstavljati dobar uvodni poticaj za ozvučivanje priče jer djeca

njima razvijaju osjetljivost na zvučne podražaje. Djeca mogu koristiti različite materijale kako bi proizvela zvuk (raznovrsne bočice, kutijice, karton, papir, vrećice, šuškalice, kamenčiće, zvečke i sl.).

Primjeri zvučnih igara:

1. Ponavljanje tonova

Tonove možemo odsvirati ili otpjevati, a zatim od djece zatražiti da ih ponove. Nakon toga djeca mogu riječi, rečenice ili stihove izgovarati na različite načine (glasnije, tiše, sporije, brže, dubokim ili visokim glasom).

2. Igra prepoznavanja zvuka

Prije svega potrebno je pripremiti materijale koji proizvode različite zvukove (plastične vrećice, komad papira koji se može poderati, instrumente i sl.). Krećemo se po prostoru proizvodeći različite zvukove, a djeca trebaju imenovati materijal i predmet koji ga proizvodi. Kasnije zvukove možemo proizvoditi u intervalima tišine i zvuka kako bi zvukovi dolazili iz različitih smjerova. Naglasak je na pažljivom slušanju kako bi se prepoznao određeni zvuk i odredio smjer iz kojeg dolazi.

3. Digitalna zvučna pamtilica

Zvučni *memory* može se izraditi i putem mrežnih stranica pomoću programa za izradu online igara. Djeca mogu spajati određene zvukove sa slikama ili riječima koje ih predstavljaju. Zvukovi mogu biti vezani uz tekstualne predloške aktualnih priča ili igara zvukovima (šuštanje lišća, pucketanje vatre, lomljenja grančica...). Na taj se način potiče raspoznavanje sličnih frekvencija zvukova što pogodno utječe na raspoznavanje glasova č i ĉ, r, š, i sl.

4. Priča u boji

U ovoj igri djeca mogu riječi priče ili ritam pjesme obojiti određenim bojama. Glasnije riječi se mogu oslikati jarkim bojama ili gušćim nanosom boje dok za tiho izgovorene riječi mogu odabrati hladne ili zagasitije. Kako bi djeca lakše povezala boje i preslikala ih u stvarnost možemo s njima povesti razgovor o tome na što nas sve određene boje podsjećaju. Npr. Koja je

boja ljubavi, hrabrosti, sreće, straha i sl.

5. Lov na zvukove

Igra se može igrati u prostoru vrtića ali i na otvorenome. Naglasak je na pažljivom slušanju i pamćenju svih zvukova iz okruženja pa čak i onih najtiših. Djeca ih pokušavaju raspoznati te kasnije sve nabrojiti i zapisati. Zvukove koje su „ulovila“ djeca, kasnije se mogu integrirati u neku priču ili ih potražiti u pričama koje ćemo pročitati.

6. Zvučna *memory* igra

Za ovu igru potrebno je pripremiti materijale koji proizvode različite zvukove (rižu, kukuruz, grah, kamenčiće, novčiće...) te ih rasporediti u neprozirne kutijice. Važno je naglasiti da će manja količina istog materijala raspoređena u različite kutijice proizvesti potpuno drugačiji zvuk. Kutijice ćemo izmiješati na stolu, a zadatak je da djeca pronađu parove po zvučnosti.

Igre preuzete iz literature „Kreativni pristup lektiri“ (Gabelica i Težak, 2017)

5.1. Tjeloglazba (body percussion)

Mogućnost proizvodnja zvuka vlastitim tijelom izučavala se kroz povijest te je njegova uloga kao instrumenta najistaknutija u svijetu. Sviranje na vlastitom tijelu prvi je u svoj pedagoški koncept uveo Carl Orff, njemački skladatelj i pedagog kako bi kod djece potaknuo unutarnji osjećaj za ritam. Sviranje na vlastitom tijelu se može uključiti u svakodnevne aktivnosti u radu s djecom jer ne zahtijeva posebnu opremu ni instrumente te se može izvoditi u otvorenim i zatvorenim prostorima. S obzirom da ne zahtijeva posebne kompetencije ili predznanja, moguće ju je prakticirati od najranije dobi. Izvodi se grupno čime se utječe na kvalitetniju komunikaciju i socijalizaciju djece te djeluje na njihov motorički i kognitivni razvoj (<https://www.bib.irb.hr/1135160> pristupila 27.8.2021.).

Djeca mogu glazbu stvarati pomoću ritamskog predloška s audio uređaja ili bez njega. Da bi proizvela zvuk, djeca mogu cvokotati jezikom, lupkati nogama, pljeskati, otvarati i zatvarati usta i pritom ustima cvokotati (Gospodnetić, 2015).

- *Pljeskanje*

Već u najranijoj dobi djeca otkrivaju pljeskanje ručicama te na taj način iskazuju odobravanje, radost, zabavu i prihvaćanje. Pljeskanje se kao metoda kojom se može proizvesti zvuk rasprostranila po čitavom svijetu, a najzastupljenija na području Sjeverne Amerike. Može se koristiti u različite svrhe u glazbi kao što su: održavanje ritma, kratkih međuglazbenih igara te u tradicionalnim plesovima poput flamenca.

- *Tapšanje*

Uključuje rad bedara, stopala, koljena i prsa (u manjoj mjeri). Zastupljeno je u pojedinim narodnim i američko-afričkim plesovima.

- *Pucketanje prstima*

Zastupljeno je kod glazbenika, plesača ali i široke publike jer predstavlja univerzalan i prepoznatljiv način stvaranja zvuka. Bez obzira što je njegov zvuk ograničavajući u odnosu na zvukove koje proizvode instrumenti, ono dodaje boju instrumentalnoj i vokalnoj glazbi. Posebno je zastupljeno u jazz glazbi.

- *Lupanje nogama o pod*

Kako bi zvuk bio intenzivniji moguće je pokrete izvoditi na posebnoj podlozi. Pojedini plesači ili glazbenici mogu koristiti i posebnu obuću ili na nju zakačiti dodatne rekvizite poput zvončića ili zvečki (Goodkin, 2002).

Tjeloglazba se u odgojno-obrazovnom radu može primjenjivati svakodnevno kao samostalna aktivnost ili kao nadopuna pojedinim aktivnostima kao što su pjevanje, sviranje, ples, dramsko-scenske improvizacije, raznovrsne igre i sl. Elemente tjeloglazbe možemo zamijetiti prilikom izvođenja nekih poznatih pjesama poput „Kad si sretan“ i „Hoki -poki“.

PUTOVANJE MALOG ZVUKA

Jedan je zvuk pošao na dalek put. Maloj je bebi ispao iz zvečke (djeca zveckaju zvečkama), a potom

se zapleo u počupane kečke (djeca improviziraju plačne zvukove). Teškom se mukom osloboditi znao kada je u lokvu nasred puta pao (pljas – pljas - pljas - djeca oponašaju gaženje po blatu). Pale su i prve kapi kiše, a mali zvuk lakše diše (djeca imitiraju uzdah olakšanja). Kuckaju kapi uz vjetar jak, fijuuuuu, šuštee (djeca oponašaju zvuk kiše). Kud će sad? Lopta je jedna na njega pala (boing), vojska ga nogu izudarala (djeca stupaju ubrzanim tempom). Okrunjen tako medaljom časti još je u rupu uspio pasti (djeca skoče i s obje noge jako udare o podlogu). Na krilima su ga iznijele zujave pčele (djeca oponašaju zujanje pčela) i odvele tamo gdje se djeca vesele (djeca uzvikuju jeeee, smiju se, pjevaju i plešu).

Autor: Maja Kutrevac

ZAVIJAJUĆA PJESMA

Jedna je mačka jako voljela pjevati. Svoj stan pronašla je u naselju mačaka ispod poklopca stare kante na broju 56 (udarac činelama imitira zvuk limene kante). Svake noći kada bi izašao mjesec ona bi počela pjevati i prebirati po polomljenim žicama gitare: „Baš je lijepo kada žuti mjesec sja, mijauuuu, mijauuuu, la-la, la-la, la-la“ (jedno dijete treba namjerno intonacijski netočno pjevati). Ostale mačke bi provirivale ispod poklopaca smeća stvarajući pritom ogromnu buku šuškanjem i lupkanjem po limenim kantama (činele). Prestani zavijati! Ne možemo spavati! Tvoje je pjevanje doista grozno! Mačka je bila toliko zaljubljena u svoje pjevanje da nikoga nije htjela poslušati. Kada bi izašao mjesec, ona bi opet uzela svoju gitaru i počela zavijati kao da je netko vuče za rep: „Baš je lijepo kada žuti mjesec sja, mijauuuu, mijauuuu, la-la, la-la, la-la“ (dijete pjeva intonacijski netočno). Neke su se mačke i odselile, samo je jedan crni mačak ostao odlučan da riješi problem (sviranjem na bubnjevima nastoji se naglasiti važnost događaja koji slijedi). Kada se mjesec ponovo ukazao, crni je mačak izašao, sjeo na svoj poklopac i čekao da se pojavi pjevačica (udarac na trianglu naglašava dolazak mačke). Ugledavši je napokon, srdačno joj se obratio: „Ooooo divnoga li glasa, naprosto uživam u tvome pjevanju!“ Pjevačka se zvijezda umišljeno nakostriješila i započela svoju poznatu melodiju: „Baš je lijepo kada žuti mjesec sja mijauuuu, mijauuuu, la-la, la-la, la-la“ (dijete pjeva intonacijski netočno). Crni je mačak namrvio bijele krede u jednu posudu

i ponudio mački da popije: „Popiješ li ovo tvoj glas će postati toliko lijep da mu nitko odoljeti neće.“ Mačka je lakomo popila kedu i kada je htjela zapjevati, nije mogla proizvesti ni jedan ton. Moglo se čuti samo nekakvo kašljanje, kihanje i hroptanje (dijete imitira navedene zvukove). Sve su se mačke iz naselja mačaka vratile svojim kućama, zadovoljne i sretne što će napokon imati mirnu noć (pušta se instrumentalna glazba - uspavanka). Kada je ponovo izašao mjesec, mačke su priredile glazbenu zabavu. Svirale su na instrumentima, pjevale i plesale do jutarnjih sati. Samo je jedna mačka spavala ispod limenog poklopca na broju 56 (djeca - mačke sviraju u orkestru. Podijeljeni su u skupine koristeći izvorne instrumente: drvene štapiće, triangl, tamburin, bubnjeve, drvene zvečke, činele te zvečke izrađene od kamenčića, školjkica, riže i sl. Jedno dijete (crni mačak) im dirigira štapićem i pokazuje koja se skupina i kada uključuje te tko svira tiše a tko glasnije).

Autor: Maja Kutrevac

ČETIRI GODIŠNJA DOBA - Priča (Autor: Maja Kutrevac)

Glazba: *Antonio Vivaldi* „*Četiri godišnja doba*“ – ciklus četiriju koncerata za violinu i orkestar

Svađale se četiri sestre: proljeće, ljeto, jesen i zima. Jednoga dana kaže proljeće zimi: „Moja je haljina ljepša od tvoje, krasi je sunce, obilje cvijeća i šarene boje. Po zelenoj travi trčkaraju maleni mravi, zuje zlačane pčele i svi se suncu jako vesele!“ (Koncert br.1 u E-duru, Op.8 RV 269, „La primavera“)

Naćulila zima uši svoje pa prozborila glasom lošije volje: „Moju haljinu od snijega i leda, dječje oko radosno gleda. Ručice lete na pahulje meke i u redu stoje dok grude od snijega razdragano broje!“ (Koncert br. 4. u f-molu, Op.8 RV 297, „L'inverno“)

Ljeto se na sve to smije i haljinom svojom sve nas grije. „Kapljice mora krasi joj lice, na krilima nježno nose je ptice (Koncert br.2. u g-molu, Op.8 RV 315 „L'estate“)

„I ja sam lijepa!“ - važno će jesen. „Haljinu krasi mi prelijepi kesten i bogata kruna od lišća na glavi... Ma tko mi je ravan, neka se javi!!!!“ (Koncert br. 3. u F-duru, Op.8 RV 293 „L'autunno“)

„Dosta je svađe!“ - progovara sunce. „Sve ste važne, nek' vam ne bude krivo jer bez vas života ne bi bilo.“

Prije samog početka priče vodit ćemo računa o izgledu prostora. Potrebno ga je što je više moguće obogatiti na način da svojim izgledom nagovijesti prisutnost svih godišnjih doba, ali ne treba pretjerivati kako ne bismo odveli pažnju djece već im pružili snažniji doživljaj. Mogu se pripremiti i štapne lutkice (proljeće, ljeto, jesen i zima) koje se mogu kretati uz glazbu i imitirati određene situacije poput svadbe. Tekst izgovara odgojitelj (pripovjedač) koji može sjediti negdje po strani.

Uvertira u priču započinje 1:25 minutom prvog stavka u E-duru, razigrani Allegro dio.

Izmjene stavaka činimo otprilike svakih 1,5 - 2 minute. Kada priča završi, ostavimo djeci malo vremena da se opuste i da se svi proživljeni dojmovi malo slegnu. Nakon toga djeca mogu započeti s likovnom ili drugim aktivnostima u skladu sa svojim preferencijama.

KUHAR - kratka rimovana priča

Glazba: Aleksandar Obradović („Thought the space“ - svita za simfonijski orkestar, stavak 4. Raketni kuhar)

Velik je kuhar što kuhati zna, (4:46 minuta skladbe)
nije to samo dva plus dva...
Jer kulinarska matematika voli
da rezultat nikad ne izgori.
Što se u njoj piše, ukusno miriše,
što se u nju stavlja, pitanje je zdravlja. (do 5:06 minute skladbe)

Živio tako kuhar Mek, (3:53 minuta skladbe)
od jutra do sutra oštrio tek.
Na tržnicu stao kod kumice Jane,
i kupio punu vrećicu hrane.

Voda u loncu odavno već vrije, (do 4:10 minuta skladbe)
Mek trlja ruke, veseli se, smije... (3:53 minuta skladbe)
Oštricom noža on povrće svako,
ko' ravnalom reže podjednako.

Glavicu luka oveću, cijelu, (3:53 minuta skladbe)
pa šalšu od vrhnja pripremi bijelu,
kolutima mrkvi napuni zdjelu,
poriluk uzduž britko razdvoji,
pa baci na ulje, to mu ne škodi.

Šumske vrganje, delikatesa,
pržio dulje od samoga mesa.
Koluti mrkve po zraku lete,

češnjak već toća u riblje filete.

Dok sastojke miješa ponosan tako,
nešto mu krene naopako...
Papar i sol iz ruke mu padnu,
pa začine riblju marinadu.

Kad popraviti htjede nastalu štetu,
u jelo istrese staru paštetu. *(do 4:35 minuta skladbe)*
Za glavu se hvata, briga ga mori,
u tavi mu sve do crnila gori.

Vodu on lije, tugu ne krije, *(4:27 minuta skladbe)*
vatru da gasi i jelo spasi.
Al' pomoći nema u kuhinji toj,
pomisli kuhar i obriše znoj. *(do 4:35 minuta skladbe)*

Velik je kuhar što kuhati zna, *(4:46 minuta skladbe)*
nije to samo dva plus dva.
Kulinarska matematika voli,
da rezultat nikad ne izgori.

Nije teška ni jednadžba ta,
kad trbuhu gladnom udovoljit' zna. *(do 5:06 minuta skladbe)*

Autor: Maja Kutrevac

6. ORFFOV INSTRUMENTARIJ

Osnovna točka polazišta elementarnog muziciranja za skladatelja Orffa bila je improvizacija. S ciljem da kod djece potakne unutarnji osjećaj za ritam i sposobnost jedinstvenog doživljavanja glazbe, prvi je u svoj pedagoški koncept uveo i geste (pljeskanje, pucanje prstima, lupanje nogama, sviranje po vlastitom tijelu). Kritički se osvrtao na glazbenu povijest te je vjerovao da je ritam najvažniji dio glazbe koji povezuje sve najvažnije elemente (pokret, glazbu i govor) koji zajednički stvaraju elementarnu glazbu. Elementarnu glazbu može stvoriti svatko jer je prirodna i tjelesna te povezana s jezikom, plesom i pokretom. C. Orff vjerovao je da i sasvim mala djeca oslanjajući se na prirodne ritmove i pokrete stvaraju glazbu, a kasnije je baš kao i u govoru uče interpretirati i zapisivati kao glazbu. Orff u svom pristupu stavlja naglasak na govor kao prirodno ritmičko svojstvo i zato bi postupni prijelaz iz govora u ritmičke aktivnosti bio najprimjereniji i najprirodniji za dijete. Uz sviranje po vlastitom tijelu Orff uvodi i instrumente, osobito udaraljke (ritmičke i melodijske) te pridružuje različite načine korištenja bubnjeva i zvečki koje glase za jedne od najstarijih instrumenata čovječanstva (https://www.hosu.hr/?page_id?=22 pristupila 1.9.2021.).

6.1. Vrste udaraljki i njihova primjena u radu s djecom

Udaraljke predstavljaju najčešće korišteni instrument u radu s djecom rane i predškolske dobi. Ukoliko je njihova upotreba pravilna i svrsishodna, možemo izbjeći nedisciplinirano i stihijsko korištenje te potaknuti razvoj dječje osjetljivosti na zvukove i njihovuboj (Manasteriotti, 1980). Udaraljke možemo podijeliti na ritamske i melodijske, a s obzirom na karakter zvuka i materijala od kojega su izrađene na: metalne idiofone, drvene idiofone i membranofone (Gospodnetić, 2015). Odgojitelji u odgojno-obrazovnom procesu s djecom najčešće izrađuju zvečke i šuškalice od prirodnih i neoblikovanih materijala (plastičnih boca, staklenki, kutijica koje pune različitim sadržajima poput vode, sjemenki, pijeska, školjki, kamenčića, riže i sl.). Svaki bi odgojitelj u radu s djecom trebao podržavati i poticati korištenje Orffovog instrumentarija jer potiče djecu na stvaranje, razvija njihove kreativne sposobnosti i glazbene potencijale. Iako se u sviranju na Orffovom instrumentariju isključuje mogućnost čitanja notnog zapisa, može se reći da sviranjem oslanjajući se na vlastiti sluh ostvaruju višestruke benefite koji će se kasnije manifestirati u

djetetovom glazbenom obrazovanju.

Ritamske udaraljke (Udaraljke neodređene visine zvuka)

U skupinu ritamskih udaraljki ubrajamo: štapiće, zvečke, praporce, kastanjete, triangle, bubanj, drveni bubanj, činele. S obzirom da su neodređene visine tona, služe samo za izvođenje ritma.

- ŠTAPIĆI

Mogu biti izrađeni od bambusa ili nekog drugog drva koje stvara ugodan zvuk. Način držanja udaraljki može biti pri vrhu s dva prsta kako bi lakše udarali jednim o drugi. Drugi način držanja je kompliciraniji za djecu. Štapić se položi na šupljinu dlana koji služi kao rezonator, a drugim lupkamo po njemu (Manasteriotti, 1980). Ukoliko primijetimo da takav način sputava djecu, možemo im dopustiti da štapiće drže lagano u rukama ali čim završe sviranje da ih jedan od drugoga odmaknu (Gospodnetić, 2015).

Slika 13. Drveni štapići. Slika preuzeta s <https://www.astrejaplus.hr/proizvod/stapici-udaraljke-par/>

- ZVEČKE

Zvečke mogu biti različitih oblika. Njima sviramo na način da tresemo labavom rukom ili po njoj lagano udaramo prstima. Mlađoj djeci su za rukovanje spretnije zvečke bez drške. Zvečke možemo izraditi i sami pomoću raznovrsnih kutijica ili limenki koje smo napunili grahom, pijeskom, rižom, novčićima i sl.

Slika 14. Drvena zvečka. Slika preuzeta s <https://mladeniotac.com/proizvod/drvena-zvecka/>

- KASTANJETE

Kastanjete su instrument izrađen od punog drva s izdubljenom sredinom. Imaju oblik kruške. Pločice udaraju jedna od drugu proizvodeći zvuk koji se ne zadržava dugo. Način sviranja je laganim udaranjem od dlan, a rjeđe se držak kastanjete tresu poput zvečke. Njihova upotreba nije prikladna za djecu predškolske dobi.

Slika 15. Kastanjete s drškom. Slika preuzeta s <https://melodija.hr/proizvod/kastanjete-na-drsci/>

Slika 16. Kastanjete bez drške. Slika preuzeta s <http://orfovinstrumentarij.blogspot.com/2015/07/kastanjete.html>

- TRIANGL

Triangl je metalni instrument koji visi na uzici, a djeca ga pridržavaju sa dva ili tri prsta. Zvuk im je svijetao, a dobiva se udaranjem metalnog štapića po trokutu. Može varirati jačinom od tihog do glasnog ovisno o debljini uzice, jačini udarca te veličini triangla. Kad trokut uhvatimo rukom zvuk nestane. Na trianglu možemo dobiti efekt crescendo tako da u gornjem uglu počnemo tihim udarcima pa ih postepeno pojačavamo spuštajući batić sve niže.

Slika 17. Triangl. Slika preuzeta s <https://www.igrackeshop.hr/triangl.html>

- ČINELE

Činele su dva tanjura načinjena od mjedi i imaju kožnatu ručku. Instrument držimo za ručke palcem i kažiprstom. Prilikom sviranja rubovi tanjura moraju udarati jedan o drugoga. Njihov zvuk izrazito ječi te dugo odjekuje, zato je pogodan za naglašavanje prilikom stvaranja ili reproduciranja melodije. Činelama djeca mogu na jednostavan način dočarati npr. kucanje sata ili zvuk sličan gongu, oluji i sl. Dodirom drške batića o rub činele stvara se ugodan i nježan zvuk. O batiću kojim kucamo djelomično ovisi duljina zvuka i boja, a prikladan je za izvođenje kratkih trajanja.

Slika 18. Činele. Slika preuzeta s <http://www.idadidacta.hr/cinele-473>

- DRVENI BUBANJ

Drveni bubanj je vrlo prikladan za djecu predškolske dobi. Izrađen je od drva u obliku drvene kutije koja je s jedne strane prorezana. Zvuk se proizvodi udaranjem batićem (od drveta ili s gumenom glavicom) iznad proreza. Ugodnog je zvuka.

Slika 19. Drveni bubanj. Slika preuzeta s <https://www.igrackeshop.hr/bubanj-sa-%C5%A1tapovima.html>

- BUBANJ

Bubanj je izrađen od životinjske kože koja je prevučena preko metalnog obruča vijcima koji se zatežu prije sviranja (po dva suprotna vijka). Zatim se lakim okretom vijka koža lagano otpusti. Bubanj se drži u lijevoj ruci dok se prstima desne ruke lagano svira. Svijetao zvuk proizvest ćemo ako lupkanje izvodimo gipko, a taman ako palcem udaramo po sredini kože. Instrumentom se najčešće služe odgojitelji jer je za djecu pretežak.

Slika 20. Bubanj. Slika preuzeta s <https://www.musicshopetida.hr/category.e=marsing-udaraljke-93&id=93>

- TAMBURIN

Sastoji se od drvenog okvira preko kojeg je navučena koža. Na okviru ima pričvršćena po dva metalna praporca. Drži se u lijevoj ruci dok se udaranjem desne ruke po koži proizvodi zvuk. Kada ga brzim pokretima tresemo u zraku, praporci udaraju jedan od drugog i zvekeću (Manasteriotti, 1980).

Slika 21. Tamburin. Slika preuzeta s <https://sarlight.com/product/abc-latino-tambourine-drveni-sa-kozom-9/>

- TIMPANI

Timpani se sastoje od dva ili tri velika bubnja različitih visina tonova. Koža u sredini pričvršćena je za dva metalna obruča. Vijke na obodu prije sviranja potrebno je ugoditi da budu u intervalu kvarte ili kvinte. Sviraju se mekim batićima koji su obloženi pustom po sredini polumjera (Gospodnetić, 2015).

Slika 22. Timpani. Slika preuzeta s <http://www.dappercomics.com/timpani-instrument>

- GONG

Gong podsjeća na veliku brončanu ili mjedenu činelu položenu uspravno. Ton se dobiva udaranjem mekim batom po sredini kruga te dugo odzvanja. Njegova masa i promjer određuju visinu tonova u rasponu od C do g².

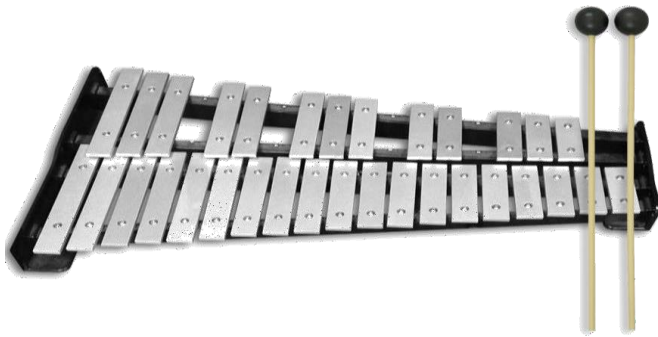
Slika 23. Gong. Slika preuzeta s https://www.aliexpress.com/item/1189686845.html?dp=8-200&aff_fcid=d5f84fa4eb284f2e8d56de99adaa3ffc-1630871070779-00359&aff_fsk&aff_platform=7550f

MELODIJSKE UDARALJKE (udaraljke određene visine zvuka)

U skupinu melodijskih udaraljki spadaju zvončići, metalofoni i ksilofoni. Imaju rezonantno tijelo u obliku postolja ili kutije te pločice koje su poredane stepenasto od dužih prema kraćima tako da stvaraju dublje i više tonove. Udaranjem batića o pločice dobiju se tonovi različitih visina. Izrađene su od tvrdog metala i daju svijetle tonove koji u kombinaciji s drugim instrumentima dobro zvuče.

- ZVONČIĆI

Postoje dvije skupine zvončića. Dijatonski i kromatski. Dijatonski obično imaju jednu do dvije oktave, a sastavljeni su od tonova C-dur ljestvice. Dvije dopunske pločice fis i hes(be) omogućuju sviranje u G i F duru. Kromatski zvončići imaju dva reda pločica i nižu se po polustepenima kao na klavijaturi (Manasteriotti, 1980). Postoje još i sopranov i altov zvončić. Sopranov zvončić zvuči za dvije oktave više od zabilježene note pa tako C napisan u prvoj oktavi zvuči kao C3, dok altov zvončić zvuči kao C2. Svira se drvenim batićima udarcem po sredini pločice.

Slika 24. Zvončići. Slika preuzeta s <https://www.hansenmusic.net/bell-kit-rental/>

- METALOFON

Metalofon je sličan ksilofonu, a izrađen je od laka metala. Prikladan je za pratnju u dugim tonovima zbog mekih tonova koji dugo odjekuju. Postoje sopranov, altov, tenorov i basov metalofon. Kod svih metalofona notacija odgovara zvuku osim kod sopranovog koji zvuči oktavu više. Može se koristiti i u suvremenoj glazbi.

Slika 25. Metalofon. Slika preuzeta s <https://hercegova-trgovina.hr/trgovina/glazbena-kultura-instrumenti/metalofon/>

- KSILOFON

Istih je karakteristika kao i metalofon. Razlika je u drvenim pločicama koje stvaraju ugodan zvuk. Pogodni su za izvođenje brzih nizova tonova. Svira se na način da se tvrdim ili mekim štapićima udara po drvenim pločicama, a neki glazbenici mogu upotrebljavati i po nekoliko štapića istovremeno. Postavljaju se na stolić kako se osoba koja ih svira ne bi morala saginjati.

Slika 26. Ksilofon. Slika preuzeta s <https://hercegova-trgovina.hr/trgovina/glazbena-kultura-instrumenti/metalofon/>

U predškolskoj se ustanovi udaraljke koriste u radu s djecom. Važno je da odgojitelj uputi djecu na pravilno rukovanje i sviranje na instrumentima. Potrebno je izbjegavati upotrebu više udaraljki različitog zvuka istovremeno kako bi djeca mogla percipirati osobinu svakog pojedinog zvuka čime se razvija slušna sposobnost njegova razlikovanja (Manasteriotti, 1980).

6.2. Muzikoterapija ili terapija glazbom

Muzikoterapija je aktivni oblik glazbene terapije koja se provodi pomoću sredstava kao što su govor, ritam, gesta, mimika, pokret, melodija i rukovanje Orffovim instrumentarijem. Metoda je razvijena na osnovi kliničkog iskustva u radu s djecom s poteškoćama u razvoju, a začetnica metode je Gertrud Orff, supruga skladatelja Carla Orffa. Smatra se da sva djeca s poteškoćama u razvoju imaju problem senzomotoričke prirode pa im takvi problemi onemogućuju njihov spoznajni razvoj. Zato se u ovoj metodi naglašava individualni pristup svakom djetetu kao i

karakterističan odnos djeteta i terapeuta. Rad u području socijalne pedijatrije doveo je do naglaska na razvoj i razvojne procese muzikoterapije. U Orff muzikoterapiji svi se postupci prilagođavaju individualnim potrebama djece te uključuju razmatranje općeg djetetova razvoja, razvoja osobnosti kao i obiteljske situacije. Primjenom Orffovih instrumenata pospješuje se opuštanje i koncentracija, razvoj osjetilne percepcije (taktilne, akustičke, optičke, prostorne) i koordinacija (www.hosu.hr/?page_id=22 pristupljeno 2.9.2021.). Različite mogućnosti stvaranja zvukova omogućuju djeci multisenzoričan doživljaj glazbe ali isto tako pomažu terapeutu dabolje prepoznati djetetove potrebe. Terapeut djeci prezentira neku glazbenu improvizaciju ili ideju kroz npr. elemente pokreta, zvuka, melodije ili ritma na koje djeca spontano kreiraju odgovor. U individualnom pristupu zadaća je terapeuta da izvuče maksimum od djeteta dok se u radu s grupom djece nastoji postići usklađenost. Nakon toga se ponavljanjem već provedenih aktivnosti razvijaju vještine pjevanja, sviranja i improviziranja te se provodi i završna aktivnost u koju su uključena djeca (Svalina, 2003). Djeca već pri prvom susretu s glazbom pokušavaju proizvesti zvuk. Zbog toga je svaki poticaj kroz glazbu i glazbene elemente vrijedan i pomaže djetetu otkrivati novi svijet koji potiče ne samo razvoj glazbenih kompetencija već verbalnu i neverbalnu komunikaciju, finu motoriku, koordinaciju i ravnotežu te prosocijalno ponašanje. Na rehabilitaciju djeca najčešće kreću u dobi između dvije i tri godine kada se smatra da glazba može biti od presudne važnosti po dječji razvoj (Majsec Vrbanić, 2009).

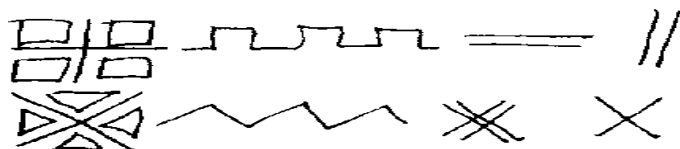
6.3. Ples pisanja

Ples pisanja je metoda namijenjena svojoj djeci uključujući djecu s mentalnim ili tjelesnim potrebama. Povezuje grafološke vještine, likovnu umjetnost i glazbu. Ples pisanja pomaže djeci da slijedeći primarno svoje emocije i prirodne pokrete nauče pisati u vlastitom ritmu. Najprije se pokreti izvode cijelim tijelom u zraku, prostoru, a tek tada škrabaju, pisano crtaju, pišu po ploči, na papiru ili nekoj drugoj podlozi. Ples pisanja povezan je s glazbom, rimom, pjesmicama i igrama. Pokrete koje djeca proizvedu memoriraju se i pohranjuju u motoričke centre u mozgu tako da prilikom početnog pisanja djeca ne osjećaju napor ni frustraciju. Svaki oblik izražavanja djeteta je hvale vrijedan čak i ako dijete burno reagira trgajući papir što će ga osloboditi frustracije. Sve aktivnosti primarno imaju cilj da djeca budu sretna i da se ugodno osjećaju. Program „Ples pisanja“ sadrži devet različitih tema. Cilj je da u tih devet tema djeca vježbaju pokrete i linije od kojih se sastoje slova. Za svaku temu postoje različite vježbe: za dušu i tijelo, za šake i prste,

vježbe crtanja uz glazbu. Neke su vježbe pogodne za individualni rad, a neke za rad u paru ili manjim grupama. Mnogo se toga provodi zavezanim očima jer na taj način se pojačava doživljaj, pokreti pisanja su sigurniji i veće je samopouzdanje. Trajanje neke teme ovisi ponajprije o interesu djece, njihovom razvoju i veličini grupe. Ples pisanja preporučuje se provoditi češće i u kraćim razmacima. Naglasak je na korelaciji s drugim aktivnostima ili nastavnim predmetima s ciljem da djeca uče i usvajaju pokrete na prirodan i zabavan način. Ples pisanja predviđen je za djecu od tri do dvanaest godina ali i za tinejdžere s motoričkom disgrafijom ili dispraksijom. Ples pisanja nije povezan ni s jednim određenim stilom već djeca razvijajući koordinaciju sama odabiru svoj stil pisanja u skladu s prirodom svojih pokreta i osobnosti. Za pisanje našega pisma potrebne su nam i oble i uglate linije. Zbog toga je ples pisanja prilagođen vježbanju obaju vrsta linija.

1. Ravni oblici/linije

Napeti su i čvrsti, a dolaze uz ritam i brojenje. Od ravnih linija nastaju čvrsti oblici pa pokreti trebaju biti spori.

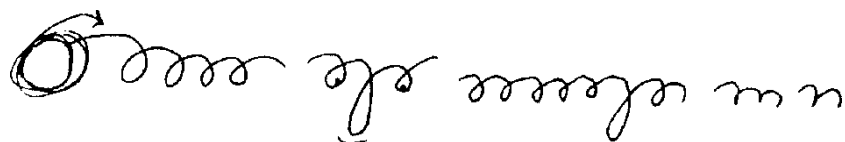
2. Obli oblici

Teku brže i opuštenije jer su mekši od ravnih linija. Pripadaju melodiji i fleksibilnosti.

3. Kružni pokreti (arkada luk)

Možemo ih činiti u oba smjera. Arkada luk piše se kružnim pokretima udesno.

Girlanda

Girlandu stvaramo kružnim pokretima ulijevo.

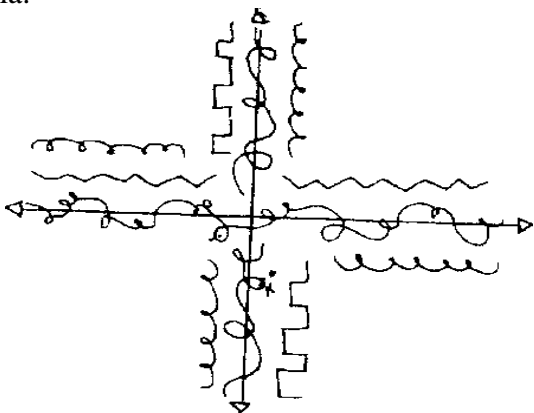
Deeee ee see leui u i w o l

3. Uglati pokreti

HEFIL
MNX bal

6. „U četiri smjera“

U plesu pisanja pokreti se poigravaju te ih je važno vježbati u četiri različita smjera. Kada prođu svih devet tema, djeca će ih moći povezati uz glazbenu podlogu. Npr. teme: robot, vlak i srebrna krila.

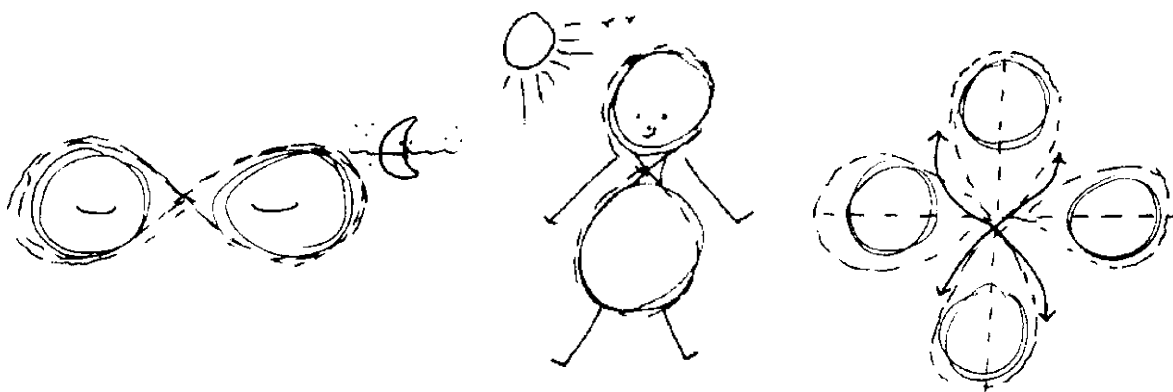
6. Od većih oblika prema manjima

Djeca prvo započinju pisanje većih oblika prema manjima, a zatim manjih prema većima.

Deeee ee see leui u i w o l
MNX bal

7. Osmica

Vježba se može izvoditi u tri etape. U prvoj etapi djeca spajaju dva vodoravno položena kruga, u drugoj etapi naprave uspravno položenu ili okomitu osmicu, a posljednja je kombinacija prethodnih dviju osmica koje daju djetelinu.

7. ZAKLJUČAK

Dječje stvaralaštvo predstavlja cjelovit doživljaj svijeta i sebe kroz koji dijete ima priliku graditi i ostvarivati svoje mogućnosti te na taj način spoznati osjećaj vlastite vrijednosti. U tom procesu mora mu se omogućiti prostor za pokušaje i pogreške, uočavanje problema kao i njihovo rješavanje. Tako dijete spoznaje sebe i osjeća svoju vrijednost. Na dječje se stvaralaštvo može uspješno utjecati ako dijete promatramo kao osobu koja ima svoje potrebe i koja aktivno stvaralački djeluje. Tada djeca postaju naši saveznici, a ne objekti kojima nastojimo „uliti“ znanje.

Stvaralaštvo i kreativnost djece moguće je poticati na različite načine: književnošću, glazbom, umjetnošću pokreta, likovnom umjetnošću i sl. Od presudnog je značaja da se dijete nalazi u poticajnoj sredini, okruženo kvalitetnim sadržajima koji će mu pomoći da ostvari svoje pune potencijale. Utjecaj glazbe na sve aspekte čovjekova života poznat je još od najranije povijesti. Glazba doprinosi djetetovu cjelovitu razvoju, zbog toga je treba maštovito integrirati u sve igre i aktivnosti koje se provode u radu s djecom. Priča i glazba dva su najmoćnija medija kroz čiji se uzajamni odnos razvijaju svjetovi koji mogu govoriti i sami za sebe, ali kada se udruže djeluju na bogatstvo iskustva i doživljaja. Ozvučena priča rezultat je kreativnog i stvaralačkog promišljanja odgojitelja i djece koji ujedanju sve aspekte stvaralaštva (književno, glazbeno, dramsko-scensko i plesno) te potiče djecu da istražuju i izražavaju se na najraznovrsnije i originalne načine.

LITERATURA

1. Bačlija Sušić, B. (2018). Glazbene kompetencije odgojitelja u svjetlu samorefleksije studenataranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. Hrvatski časopis za odgoj i obrazovanje, 20 https://hrcak.srce.hr/indeks.php?show=clanak&id_clanak_jezik=296214 – pribavila 21.08. 2021
2. Bačlija Sušić, B. „Dječje glazbeno stvaralaštvo: Stvaralački i autotelični aspekt.“ Metodčkiogledi: časopis za filozofiju odgoja, Vol. 25 No. 1, 2018 (str. 64)
<https://hrcak.srce.hr/217456> - pribavila 21.08.2021
3. Budisavljević, T. „Kako oblikovanjem okruženja razvijati suvremeni kurikulum“: Časopis za odgoj i naobrazbu, Vol. No.79, 2015 (26-28)
<https://hrcak.srce.hr/172748> - pribavila 22.08.2021
4. Đurđević,V.(2002). Darovito dijete u vrtiću. Poticanje darovite djece i učenika. Zagreb: Hrvatsko pedagoško-književni zbor.
5. Goodkin, D.(2002). Play, sing & dance: an introduction to Orff Schulwerk. Miami: Schott
<https://archive.org/details/playsingdance00doug/page/n211/mode/2up> - pribavila 25.8.2021.
6. Gospodnetić,H.(2015). Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima. Zagreb: Mali profesor d.o.o.
7. Gabelica, M. i Težak, D.(2017). Kreativni pristup lektiri. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilištau Zagrebu
8. Hameršak, M. i Zima, D.(2015). Uvod u dječju književnost. Zagreb: Leykam Internationald.o.o.
9. Horvat-Vukelja, Ž. i Heisinger, P. (2020). Pričom do glazbe. Zagreb: Glazbaonica ljubav
10. Kearney,R.(2009).O pričama. Zagreb. Naklada Jesenski i Turk, La Mote-Haber, H. (1999). Psihologija glazbe. Jastrebarsko: Naklada Slap (102-103)
11. Lekić, K.;Migliaccio-Čučak, N.; Radetić-Ivetić, J.; Stanić, D.; Turkulin-Horvat, M.; Vilić-Kolobarić, K. Igram se, a učim: Dramski postupci u razrednoj nastavi. Zagreb: Hrvatski centar za dramski odgoj-Pili-Poslovi d.o.o.
12. Lučić, K. (2005). Prožimanje riječi, slike i glazbe: U metodici književnosti u razrednoj nastavi. Zagreb: Školska knjiga
13. Majsec-Vrbanić, V.(2009).Poticanje glazbom i njezinim elementima. Dijete, vrtić, obitelj, 15(56)
14. <https://hrcak.srce.hr/164816> - pribavljeno 26.8.2021

15. Manasteriotti, V.(1980). Muzički odgoj na početnom stupnju. Zagreb: Školska knjiga(19-25)
16. La Mote-Haber, H.(1999). Psihologija glazbe. Jastrebarsko: Naklada Slap (102-103)
17. Oussoren Ragnhild, A.(2005). Ples pisanja za najmlađe: Program predvježbi za djecu u dobi od 3-5 godina. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
18. Oussoren Ragnhild, A.(2007). Ples pisanja 2: Nastavak programa ples pisanja u radu s djecom od 4 - 8 godina. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
19. Oussoren Ragnhild, A.(2008). Ples pisanja: Progresivni glazbeno-pokretni program razvojapočetnih vještina pisanja u djece. Buševac: Ostvarenje d.o.o.
20. Perrow, S.(2010). Bajke i priče za laku noć: Terapeutske priče za djecu. Velika Mlaka: Ostvarenje d.o.o.
21. Peteh, M.(2018). Radost igre i stvaranja. Zagreb: Alineja (57)
22. Svalina, V.(2010). „Dječje stvaralaštvo u nastavi glazbe“. U: K. Kaich (ur.) Korszerűmódszertani kihívások. Szabadka: Magyar Tannyelvo Tanítóképző, 2010.
<https://www.bib.irb.hr/478180> - pribavila 27.8.2021
23. Velički, V.(2013). Pričanje priča - stvaranje priča: Povratak izgubljenom govoru. Zagreb: Alfa(38)
24. Velički, V. i Katarinčić, I.(2011). Stihovi u pokretu: Malešnice i igre prstima kao poticaj zagovor. Zagreb: Alfa d.d.
25. Vidulin-Obranić, S.(2008).“Glazbenom umjetnošću prema cjeloživotnom učenju“. Metodčkiogledi: časopis za filozofiju odgoja ,vol.15, no.1
<https://hrcak.srce.hr/27856> - pribavljeno 29.8.2021.
26. Volgar, M.(1989). Otrok in glasba: Metodika predškolske glasbene vzgoje. Ljubljana: Državna založba Slovenije
https://www.worldcat.org/title/predsolska-glasbena-vzgoja-prirocnik-za-ucitelje/oclc/446896787&referer=brief_results - pribavljeno 30.8.2021.
27. (<https://hrcak.srce.hr/152003>)- pribavila 25.8.2021.
28. (<https://www.vrtic-vg.hr/ostanimodoma-jedna.asp?page=11>) - pribavljeno 25.8.2021.
29. (<https://www.bib.irb.hr/1135160>) - pribavljeno 27.8.2021.
30. (https://www.hosu.hr/?page_id?=22) - pribavljeno 1.9.2021.

PRILOZI

Popis slika:

Slika 1., 2., 3., 4. i 5. Foto dokumentacija poticajnog glazbenog okruženja. Izvor: DV Trnsko, privatna arhiva.....	6
Slika 6., 7., 8., 9., 10., 11., 12. i 13. Prikaz likovne aktivnosti (slikovnica „Na starom tavanu“) nastavno na istoimenu priču DV Vladimira Nazora, izvor: privatna arhiva	32
Slika 13. Drveni štapići. Slika preuzeta s https://www.astrejaplus.hr/proizvod/stapici-udaraljke-par/	43
Slika 14. Drvena zvečka. Slika preuzeta s https://mladeniotac.com/proizvod/drvena-zvecka/	43
Slika 15. Kastanjete sa drškom. Slika preuzeta s https://melodija.hr/proizvod/kastanjete-na-drsci/	44
Slika 16. Kastanjete bez drške. Slika preuzeta s https://melodija.hr/proizvod/kastanjete-na-drsci/	44
Slika 17. Triangl. Slika preuzeta s https://www.igrackeshop.hr/triangl.html	44
Slika 18. Činele. Slika preuzeta s http://www.idadidacta.hr/cinele-473	45
Slika 19. Drveni bubanj. Slika preuzeta s https://www.igrackeshop.hr/bubanj-sa-%C5%A1tapovima.html	45
Slika 20. Bubanj. Slika preuzeta s https://www.musicshopetida.hr/category.e=marsing-udaraljke-93&id=93	46
Slika 21. Tamburin. Slika preuzeta s https://sarlight.com/product/abc-latino-tambourine-drveni-sa-kozom-9/	46
Slika 22. Timpani. Slika preuzeta s http://www.dappercomics.com/timpani-instrument	47

Slika 23. Gong. Slika preuzeta s [https://www.aliexpress.com/item/ 1189686845.html?dp=8-200&aff_fcid=d5f84fa4eb284f2e8d56de99adaa3ffc-1630871070779-00359&aff_fsk&aff_platform=7550f](https://www.aliexpress.com/item/1189686845.html?dp=8-200&aff_fcid=d5f84fa4eb284f2e8d56de99adaa3ffc-1630871070779-00359&aff_fsk&aff_platform=7550f)..... 47

Slika 24. Zvončići. Slika preuzeta s <https://www.hansenmusic.net/bell-kit-rental/> 48

Slika 25. Metafolon. Slika preuzeta s <https://hercegova-trgovina.hr/trgovina/glazbena-kultura-instrumenti/metalofon/> 48

Slika 26. Ksilofon. Slika preuzeta s <https://hercegova-trgovina.hr/trgovina/glazbena-kultura-instrumenti/metalofon/>.....49

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

(vlastoručni potpis studenta)